

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická Fakulta

Katedra sociologie a andragogiky

**SANÁCIA BIOLOGICKÝCH RODÍN DETÍ
UMIESTNENÝCH V DETSKOM DOMOVE ZA
SPOLUPRÁCE VŠETKÝCH SUBJEKTOV SOCIÁLNEJ
PRÁCE**

**THE RESCUE OF BIOLOGICAL FAMILIES OF CHILDEN
PLACED IN CHILDREN'S HOMES IN COOPERATION
WITH ALL SUBJECTS OF SOCIAL WORK**

Bakalárska diplomová práca

Oľga Belianská

Vedúci bakalárskej diplomovej práce: PhDr. Anna Kasanová, PhD.

Olomouc 2010

ČESTNÉ PREHLÁSENIE

Čestne prehlasujem, že som bakalársku diplomovú prácu spracovala samostatne a použila som len pramene uvedené v zozname použitej literatúry.

podpis:

Ol'ga Belianská

V Partizánskom dňa 19.3.2010

POĎAKOVANIE

Moja vďaka patrí vedúcej bakalárskej diplomovej práce, PhDr. Anne Kasanovej, PhD., za odbornú a metodickú pomoc pri koncipovaní práce ako aj za jej odborné rady a pripomienky, ktoré boli pre mňa cenným prínosom.

ABSTRAKT

BELIANSKÁ, Oľga: Sanácia biologických rodín detí umiestnených v detskom domove za spolupráce všetkých subjektov sociálnej práce. / Bakalárska diplomová práca / Oľga Belianská. - Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta; Katedra sociológie a andragogiky . – Školiteľ: PhDr. Anna Kasanová, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár. – Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci; 2010. 58s.

Témou bakalárskej diplomovej práce je sociálno – právna ochrana detí a sociálna kuratela, sanácia biologickej rodiny detí umiestnených v detských domovoch a nutnosť spolupráce všetkých subjektov sociálnej práce pri jej obnove.

Práca je v teoretickej časti zameraná na popísanie rodín, hlavne dysfunkčných, ktorých deti boli umiestnené do detského domova po zlyhaní ich základných funkcií. Vymedzuje základné úlohy jednotlivých subjektov, ktoré sa podieľajú na sanácii rodiny v zmysle platnej legislatívy.

Praktická časť bakalárskej diplomovej práce popisuje podiel jednotlivých subjektov na konkrétnych prípadoch, kazuistikách sanovaných rodín a vyhodnocuje kvalitu zákonných postupov zainteresovaných subjektov pri sanácii.

V praktickej časti práce sú analyzované príčiny umiestnenia detí v detskom domove, preventívne a sanačné opatrenia voči rodičom, ktorí chcú odstrániť chyby a zobrať si dieťa späť do rodiny. Kazuistiky dokladujú prípady, keď bola sanácia úspešná, ďalej prípady, keď sa deti opätovne museli vrátiť do detského domova, skúmané sú aj prípady, kedy sanácia bola neúspešná, resp. rodičia nespolupracovali a dieťa nemalo šancu vrátiť sa do biologickej rodiny k svojim rodičom.

Kľúčové slová:

Funkcie rodiny. Dysfunkčná rodina. Sanácia. Práca s dysfunkčnou rodinou. Subjekty sociálnej práce.

ABSTRACT

BELIANSKÁ Oľga: The Rescue of biological families of children placed in children's homes in cooperation with all subjects of social work. Bachelor's Diploma Work / Oľga Belianská –Palacky University in Olomouc. Faculty of Philosophy. Department of Sociology and Andragogy. – Supervisor: PhDr. Anna Kasanová, PhD. Degree of Professional Qualification: Bachelor-Olomouc: Palacky University in Olomouc, 2010. 58p.

The theme of my bachelor's diploma work is the social-legal protection of children and the social guardianship, the rescue of a biological family of children placed in children's homes and the necessity of cooperation of all subjects of social work when restoring the family. The theoretical part of my work is focused on the description of families, largely dysfunctional ones, the children of which were placed in the children's home after the failure of their principal functions. It also defines the principal objectives of certain subjects, participating in the rescue of the family in accordance with legislation in force. The practical part of the bachelor's diploma work describes the participation of certain subjects in concrete cases, casuistries of the rescued families and evaluates the quality of due processes of the subjects concerned in the rescue. In the practical part of the work I analyzed the reasons of the children's placement in the children's home as well as the precautionary and safeguard measures towards the parents who want to remove their mistakes and take their child back to their families. Casuistries present the cases when the rescue was successful and also the cases when the children repeatedly had to come back to the children's home. There are also some examined cases when the rescue was unsuccessful as the parents did not cooperate and the child did not have a chance to return to his or her biological family.

Key words:

Functions of a family. Dysfunctional family. Rescue. Work with a dysfunctional family. Subjects of social work.

OBSAH

Úvod	8
Teoretická časť	9
1 Rodina ako predmet záujmu sociálnej práce	9
1.1 Rodina ako základná bunka spoločnosti	9
1.2 Funkčná rodina	10
1.3 Dysfunkčná rodina	10
1.4 Práca s dysfunkčnou rodinou	19
2 Podiel detského domova a iných subjektov na sanácii rodinného prostredia	22
2.1 Subjekty sociálnej práce podieľajúce sa na sanácii rodiny	23
2.2 Detský domov	28
2.3 Sociálny pracovník v detskom domove	30
2.4 Metódy sociálnej práce pri sanácii rodinného prostredia	31
Praktická	34
3 Prieskum	34
3.1 Cieľ a predpoklady prieskumu	34
3.2 Interpretácia prieskumných zistení	35
3.3 Konkrétne kauzistické prípady	39
3.4 Zhmutie kazuistík a vyhodnotenie predpokladov	53
Záver	56
Použitá literatúra	57

ZOZAM TABULIEK

Tabuľka 1	Dôvody umiestnenia detí do detského domova	35
Tabuľka 2	Opatrenia súdu na umiestnenie detí do detského domova	36
Tabuľka 3	Dôvody ukončenia poskytovania starostlivosti detí v detskom domove	37
Tabuľka 4	Prehľad sanácií	37
Tabuľka 5	Úspešné sanácie a podiel vybraných subjektov	38
Tabuľka 6	Neúspešné sanácie a podiel vybraných subjektov	39

ÚVOD

Vychádzajúc zo základných princípov rodinnej politiky štátu je rodina z hľadiska osobnostného rozvoja každého človeka primárnym subjektom.

Začleniť dieťa do rodiny znamená poskytnúť mu možnosť prebrať rolu člena rodiny, prežívať vzťahy, uvedomovať si zodpovednosť. Rodina dieťaťu poskytne ničím nenahraditeľnú skúsenosť a pocit, že k niekomu patrí.

Deti potrebujú pomoc nás všetkých, pomoc všestrannú, odbornú aj ľudskú. V predchádzajúcich obdobiach v spôsobe práce v detských domovoch prevládalo presvedčenie, že dieťa je potrebné od biologickej rodiny izolovať. Kontakty detí s biologickými rodinami boli považované za nevyhnutné zlo. V súčasnosti sa s takýmto názorom stretneme iba ojedinele. Práca detského domova nespočíva v privlastnení si detí v tomto prostredí, ale mala by byť zameraná na pomoc biologickej rodine v ťažkých životných situáciách. Prioritou sú aktivity nasmerované na návrat dieťaťa domov, do prirodzeného prostredia.

Rodina je téma takmer každému blízka, pretože väčšina populácie vyrastá v rodine a vďaka osobným skúsenostiam nadobúda presvedčenie, že sú v tejto oblasti odborníkmi. Rodina je však veľmi zložitá sociálna skupina a pre prácu s ňou už nestačia iba osobné zážitky ale je potrebné disponovať i odbornými vedomosťami.

V prvej kapitole našej diplomovej práce sme sa zamerali na rodinu ako na predmet záujmu sociálnej práce. Poukazujeme na jednotlivé dysfunkcie rodiny a ich dopad na dieťa. V druhej časti popisujeme jednotlivé subjekty sociálnej práce, ktoré sa podieľajú na sanácii rodinného prostredia a ich prácu v zmysle platnej legislatívy. Konkrétnejšie sa zaoberáme detským domovom, ako najbližším subjektom sociálnej práce pre umiestnené dieťa. Uvádzame metódy sociálnej práce v procese sanácie. Na jednotlivých kauzistických prípadoch sa snažíme zhodnotiť kvalitu spolupráce jednotlivých subjektov sociálnej práce podieľajúcich sa na sanácii rodinného prostredia.

Cieľom našej práce je popísať a zhodnotiť kvalitu spolupráce medzi jednotlivými subjektmi podieľajúcimi sa na sanácii detí v detskom domove.

1 RODINA AKO PREDMET ZÁUJMU SOCIÁLNEJ PRÁCE

1.1 Rodina ako základná bunka spoločnosti

Rodinu považujeme za najstaršiu spoločenskú inštitúciu, ktorá ovplyvňuje mnohé spoločenské zoskupenia a nepriamo aj celkovú spoločenskú atmosféru. Vymedzenie a definovanie rodiny vychádza z uhla pohľadu, akým sa na rodinu pozeráme. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 36/2005 Z.z. o rodine v znení neskorších predpisov (ďalej len Zákon NR SR č. 36/2005 Z.z. o rodine) v článku 2 definuje rodinu ako základnú bunku spoločnosti založenú manželstvom, za všestrannej ochrany spoločnosti všetkých jej foriem.

Pri posudzovaní rodiny sa hodnotia rôzne ukazovatele, ktoré pomáhajú posúdiť funkčnosť rodiny. Je to napríklad spoločenská a ekonomická situácia rodiny, vzdelanie rodičov, ich vek, zloženie rodiny, úplnosť rodiny i zdravotný stav. Najväčší význam sa pripisuje výchovnému záujmu rodičov o deti. Podľa týchto kritérií sa rodiny delia na ¹:

- funkčné – zabezpečujú uspokojivý vývin dieťaťa;
- problémové – vyskytujú sa v nich vážnejšie poruchy niektorých funkcií, ale rodina je schopná problémy riešiť sama;
- dysfunkčné – vývin dieťaťa je ohrozený a rodina nie je schopná problémy riešiť bez pomoci;
- afunkčné – neplnia svoj cieľ, dieťa ohrozujú. Rodina stratila svoju funkciu voči dieťaťu.

Odborníci zaoberajúci sa problematikou rodiny uvádzajú, že z hľadiska štruktúry rodiny sa, vedľa rodín úplných a neúplných, čoraz častejšie stretávame s rodinami nezosobášenými, trojgeneračnými a náhradnými, teda sociálne utvorenými, vzniknutými adopciou alebo pestúnskym vzťahom. Objavujú sa aj nové skúsenosti so striedavou výchovou detí po rozvoze rodičov, kedy deti žijú striedavo v domácnosti otca a matky. Cyklus života rodín v priebehu posledných generácií prešiel významnými zmenami.²

¹ DRAGANOVÁ, H. a kol. Sociálna starostlivosť. Martin: Osveta, 2006, s. 39

² <http://www.rekrodina.sk/index.php?id=86> dňa 28.10.2009

1.2 Funkčná rodina

Nová rodinná politika spočíva v prístupe k rodine ako inštitúcii s nezastupiteľnými spoločenskými funkciami. Prvotnou funkciou rodiny, ktorú charakterizuje článok 4 Zákona NR SR č. 36/2005 o rodine v znení neskorších predpisov je povinnosť všetkých členov rodiny vzájomne si pomáhať a podľa svojich schopností a možností zabezpečovať zvyšovanie hmotnej a kultúrnej úrovne rodiny. Medzi základné ukazovatele funkčnosti rodinného systému patrí zdravá a spokojná rodina, ktorá pozitívne pôsobí na jedinca.

Funkcie rodiny popisujeme jednotlivo, aj keď sa navzájom prelínajú a ovplyvňujú. Kvalita plnenia jednotlivých funkcií závisí od vonkajších podmienok, ktoré sú dané charakteristikou kultúry, ekonomickou a politickou situáciou a taktiež od vnútorných podmienok, ktoré sú dané individuálnymi charakteristikami členov rodiny. Za základné funkcie rodiny považujeme³:

- biologicko – reprodukčnú funkciu;
- ekonomickú funkciu;
- výchovnú funkciu;
- emocionálnu funkciu;
- ochrannú funkciu.

Všetky spoločenské zmeny sa odzrkadľujú v živote rodiny. Zmenám životného štandardu ako aj zmenám životných podmienok sa niektoré rodiny prispôbiť nedokázali. Existuje veľa detí, ktoré nemajú možnosť žiť vo fungujúcej, harmonickej rodine. V tejto krízovej situácii sa ale ocitli bez vlastného pričinenia a spôsobila ju nefunkčnosť alebo rozpad rodiny.

1.3 Dysfunkčná rodina

Ak jeden z členov rodiny produkuje maladaptívne, nezdravé správanie, ide o dysfunkčnú rodinu a dysfunkčný rodinný systém môže produkovať individuálnu psychopatológiu.⁴

³ ORAVCOVÁ, J. ĎURICOVÁ, L. BINDASOVÁ, O. Psychológia rodiny. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela Fakulta humanitných vied, 2007, vydanie 1, s.13-15

⁴ SOBOTKOVÁ, I. Psychológia rodiny. Praha: Portál, 2001, s.33

Dysfunkčná rodina je charakteristická tým, že vo vnútorných vzťahoch rodiny prevláda atmosféra nedôvery, správanie členov rodiny voči sebe je nepriateľské čo vyvoláva konflikty medzi členmi rodiny, úlohy členov rodiny sú nejasné, zlyháva komunikácia medzi členmi rodiny. V takejto rodine je veľa negatívnych emocionálnych prejavov, výchova detí je zanedbávaná, často sú v rodine problémy s bežnou prevádzkou domácnosti.⁵

„ Sociálny pracovník pracujúci s dysfunkčnými rodinami by mal vedieť, že svoju prácu by mal začínať riešením problémov, ktoré sa týkajú základných fyziologických a sociálnych potrieb rodiny a až potom sa zamerať na ďalšie problémy“.⁶ V dysfunkčných rodinách, ktoré sa dostávajú do odbornej starostlivosti, býva veľa negatívnych emocionálnych prejavov - od izolovania až k otvorenému a priamemu napadnutiu. Vyskytujú sa i neskrývané prejavy beznádeje a zúfalstva. Problémové rodinné vzťahy úzko súvisia s patologickým správaním rodičov.

1.3. 1 Sociálno - patologické javy v rodine

Sociálna patológia je „odvetvie sociológie, ktoré sa zaoberá negatívnymi javmi v spoločnosti, prejavujúce sa v neadekvátnych sociálnych reakciách, v sociálnych deviáciách. Zaoberá sa sociálnymi javmi a procesmi v celej ľudskej šírke väzieb. Skúma ich podstatu, formy prejavu a výskytu, príčiny vzniku, dôsledky pre spoločnosť a jednotlivca“.⁷ Pojem sociálna patológia začal prvý používať anglický filozof a sociológ Spencer , ktorý hľadal paralelu medzi sociálnou a biologickou patológiou. Český sociológ Bláha termín sociálna patológia používal, aby zdôraznil poruchy „sociálnych procesov a sociálnych zariadení“⁸ vo funkcii determinantov individuálnych a hromadných porúch. Sociálno - patologické teórie najčastejšie vychádzajú z predpokladu, že sa v spoločnosti vyskytujú dlhodobé nedostatky, ktoré postihujú členov rodiny.

⁵ MATOUŠEK,O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Slon, 1997, s 49

⁶ GABURA, J. a kol. Vedenie sociálneho prípadu. Bratislava: AD,2004, s.13

⁷ STRIEŽENEC, Š. Slovník sociálního pracovníka. Trnava: AD, 1996, s.146

⁸ BLAHA,I. Sociologie. Praha: Akademia, 1968, s. 56

Pri náhradnej rodinnej starostlivosti, a nielen u detí umiestnených v ústavných zariadeniach, prichádzame do kontaktu s rôznymi sociálno - patologickými javmi, ktorých stále pribúda.

1.3.1.1 Kriminalita

O kriminalite hovoríme vtedy, ak sa v spoločnosti porušujú prijaté normy a tieto sa potom vopred určeným spôsobom sankcionujú. Kriminalita sa mení, vyvíja a má tradičné, novodobé a moderné formy. S vývojom kriminality sa mení aj sociálny profil páchatel'a.

K najvýznamnejším druhom kriminality patrí násilná kriminalita, majetková kriminalita a ekonomická kriminalita.⁹ Kriminalita ohrozuje alebo priamo narušuje základné hodnoty v spoločnosti, práva a slobody jednotlivca. Kriminálne správanie je teda taká činnosť, ktorá je v rozpore s platnými zákonmi danej spoločnosti. O kriminalite možno hovoriť vtedy, ak je človek trestnoprávne zodpovedný.¹⁰ Páchanie trestných činov nevzniká naraz, ale zahŕňa určité stupne deviantného správania. V spoločnosti existuje tzv. tolerančný limit, podľa ktorého spoločnosť toleruje isté odchýlky od určených noriem správania.

Ak sa človek dostane do pozície obvineného, mení sa jeho prežívanie, správanie i uvažovanie. Obvinenie je pre väčšinu ľudí veľkou psychickou záťažou.¹¹ Podľa právnych noriem je trest prejav odmietnutia istého správania a vylúčenie človeka zo spoločnosti. Človek, ktorý bol trestaný, získava pozíciu kriminálnika, čo predstavuje závažnú stigmatu. V súvislosti s pobytom vo väzení stráca trestaný zamestnanie, často sa mu rozpadá manželstvo, stráca sociálne vzťahy a často aj bývanie. Všetky tieto následky zásadným spôsobom menia život človeka počas výkonu trestu i po jeho skončení.¹²

⁹ ONDREJKOVIČ, P. a kol., Brezák, J., Lubelcová, G., Poláková, E., Vlčková, M.: Sociálna patológia: Bratislava: VEDA, 2001, s. 118, 119

¹⁰ SCHAVEL, M. – ČÍŠECKÝ, F. – OLÁH, M. Sociálna prevencia. Prešov: VŠZaSP sv. Alžbety, 2008 s. 68, 69

¹¹ VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky. Praha: Portál, 1999, vydanie 1. s. 419

¹² Tamtiež, s. 421

Rodiny, v ktorých je jeden z členov trestne stíhaný alebo odsúdený, sa dostávajú do zložitej situácie. Často i oni prichádzajú o strechu nad hlavou, mení sa ich finančná situácia. Výchovu detí často druhý člen rodiny nezvláda. Deti sa nedokážu s takouto situáciou vyrovnat' a problémy začína signalizovať i škola. Rodina sa tak dostáva do pozornosti a starostlivosti úradu práce sociálnych vecí a rodiny. Kriminalita je často spájaná aj s ľuďmi drogozo závislými.

1.3.1.2 Závislosti

Staršie názvy pre závislosť – toxikománia – narkománia nie sú výstižné, preto sa používajú zriedkavo. Nejde len o používanie narkotických drog, užívanie toxínov, užívanie látok s psychotropnými účinkami.¹³ Kolibáš, Novotný uvádzajú, že závislosť na psychoaktívnych látkach je chronická porucha, ktorú charakterizuje skupina všeobecných príznakov. Dlhodobé opakované užívanie psychoaktívnych látok vedie k výrazným zmenám vo funkciách mozgu. Tieto zmeny pretrvávajú i dlho potom, ako ich jedinec prestane užívať. Psychologické a biologické charakteristiky jedinca, faktory prostredia, vlastnosti návykových látok – tieto faktory sa podieľajú na vzniku závislosti.¹⁴ Vágnerová uvádza, že závislosť na psychoaktívnych látkach má významné sociálne dôsledky, ktoré vyplývajú z psychických zmien a z odlišného správania závislého. Takýto jedinec nerešpektuje príslušné normy, prestáva si plniť svoje povinnosti, prestáva chodiť do zamestnania. Pre okolie je jeho správanie neprijateľné. Hodnota drogy je pre závislého tak silná, že je ochotný urobiť čokoľvek pre jej získanie. Človek závislý na droge sa pre rodinu stáva príťažou, rodina po využití všetkých možností pomoci rezignuje.¹⁵

Medzi najčastejšie používané psychoaktívne látky patrí alkohol. Závislosť na alkohole sa častejšie objavuje u mužov než u žien.

¹³ KOLIBÁŠ, E., NOVOTNÝ, V.: Alkohol, drogy, závislosti . Bratislava, UK 2007, s.8

¹⁴ Tamtiež, s.19,20

¹⁵ VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky. Praha,: Portál, 1999, vydanie 1. s. 305,306

Závislý človek na alkohole devastuje svoju rodinu materiálne, psychicky aj sociálne. Dochádza k závažnému narušeniu vzťahov, závislý býva často agresívny, výbušný, bezohľadný k deťom i partnerovi. Klame a je veľmi nespoľahlivý. V rodine nielenže postupne stráca svoje postavenie, ale členovia rodiny ho začínajú nenávidieť. Dochádza k vyhasnutiu emočných vzťahov. Rodina nie je za týchto okolností zdrojom bezpečia a istoty pre dieťa.¹⁶ Deti, ktoré žijú so závislým rodičom nedostávajú adekvátnu starostlivosť, nemajú zabezpečené základné potreby. Sú emocionálne a sociálne narušené. Fyziologicky ohrozovaný je už plod - alkoholom alebo inou návykovou látkou, škodlivosťou životného štýlu matky aj nízkou úrovňou zdravotnej starostlivosti. Výnimočnosťou nie sú ani novorodenci s FAS /Fetal Alcohol Syndrome / či inou vrodenou poruchou.

Podľa výskumov realizovaných v roku 2007 Spoločnosťou priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar v spolupráci s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny a Inštitútom ochrany práv dieťaťa a rodiny je alkoholizmus matky druhým najčastejším dôvodom na strane rodičov, ktoré vedú k vyňatiu dieťaťa z rodiny. Alkoholizmus otca je tretím najčastejším dôvodom.¹⁷

Patologické hráčstvo - gamblerstvo je istá forma závislosti, pochádza zo slova „gambling“, čo znamená hazardná hra, ktorú hrajú osoby za peňažnú hotovosť, pričom ich závislosť môže prerásť do porušenia právnych predpisov, nakoľko nedokážu prerušiť alebo ukončiť hazardnú hru. Patologické hráčstvo sa prejavuje dlhodobo, opakovane a pokračuje aj napriek nepriaznivým dôsledkom hráča. Možnými formami pomoci závislým a ich blízkym je streetwork, ústavná liečba na psychiatrii, ambulantné služby v poradni alebo v terapeutických skupinách.

¹⁶ VÁGNEROVÁ,M. Psychopatologie pro pomáhající profese:variabilita a patologie lidské psychiky. Praha,:Portál, 1999, vydanie 1. s. 239

¹⁷ MIKLOŠKO,J., ŽARNAY,Š.Ohrozená rodina na Slovensku II.v kontexte príčin vyňatia detí z biologických rodín. Bratislava :Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar ,2008, s.21.

1.3.1.3 Domáce násilie

Násilím je každá forma ubližovania, vyhrážania, fyzického, psychického a sexuálneho nátlaku, prejavu nadvlády a zneužívania moci jednou stranou. Je to akékoľvek konanie, ktoré negatívne vplýva alebo ohrozuje život, osobnú slobodu, fyzickú a psychickú integritu.¹⁸ Oravcová, Ďuricová, Bindasová uvádzajú, že formy násilia sú rôzne a vyskytujú sa viaceré súčasne. Medzi najčastejšie patria¹⁹:

- fyzické ubližovanie;
- psychické týranie;
- sexuálne týranie a zneužívanie;
- sociálna izolácia;
- ekonomické obmedzovanie.

Domáce násilie je často sa vyskytujúcim patologickým javom v rodinách. Odhaliť domáce násilie je veľmi komplikované, hlavne ak sa jej členovia snažia utajiť tento fakt. Obete domáceho násilia trpia často niekoľko rokov a okolie i širšia rodina nič nespozorujú. V súčasnosti už existuje mnoho organizácii na pomoc obetiam domáceho násilia, častejšie sa robia osvetové a preventívne programy pre obete. Zriaďujú sa i azylové domy, krízové strediská a útulky.

Obetami domáceho násilia sú prevažne ženy a deti, agresorom muži. Nemôžeme však vylúčiť ani prípady, kedy je obeťou muž a agresorom žena. Žena sa však častejšie dopúšťa násilia voči deťom, než voči mužovi.²⁰

Veľmi častým javom domáceho násilia v rodinách je výskyt syndrómu CAN. Ide o týranie, zanedbávanie a zneužívanie dieťaťa veľmi často spôsobené najbližšími, teda rodičmi.

¹⁸ GODANYIOVÁ, K. – SEJČOVÁ, L.: Násilie skryté za dverami. Vychovávateľ, október 2009, ročník LVIII, č.2, Bratislava: Educatio, s.11

¹⁹ ORAVCOVÁ, J. ĎURICOVÁ, L. BINDASOVÁ, O. Psychológia rodiny. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela Fakulta humanitných vied, 2007, vydanie 1, s. 177

²⁰ Tamtiež, s.177

1.3.2 Ekonomický a sociálny status rodiny

Ekonomické, politické a sociálne zmeny v spoločnosti po roku 1989 sa dotkli všetkých oblastí života spoločnosti. Dotkli sa aj rodiny. Čoraz častejšie sa v súvislosti so zlyhaním rodiny spájajú viaceré ekonomické a sociálne zmeny, ktoré negatívne ovplyvňujú klímu v rodine.

1.3.2.1 Nezamestnanosť

Nezamestnanosť ako závažná situácia rodiny si vyžaduje veľké úsilie zamerané na prispôsobenie sa novovzniknutej situácii. V rodine nastupujú negatívne javy v podobe zníženia životnej úrovne, vylúčenia zo sociálnych vzťahov a narušenia životných istôt.

Strata zamestnania u jedného člena rodiny sa prejaví najmä v zmene vo vzťahoch medzi rodinnými príslušníkmi, v narušení stereotypu rodinného života; ako i v narušení rodinných zvykov v oblasti spotreby vplyvom nedostatku finančných prostriedkov.²¹ Závažným ukazovateľom v riešení nezamestnanosti je jej časové ohraničenie. „Ak je človek nezamestnaný veľmi dlhú dobu a postupne na lepší status rezignuje, identifikuje sa s nezamestnanými ako so skupinou, a tak sa zaraďuje medzi outsiderov.“²² Takýto človek sa stáva závislým na sociálnych dávkach a sociálnej podpore od štátu.

Veľkú skupinu dlhodobo nezamestnaných tvoria Rómovia. Súvisí to najmä s ich nízkou vzdelanostnou úrovňou.²³

1.3.2.2 Bezdomovectvo

Bez domova môže zostať ktokoľvek z rôznych dôvodov. Ľudí, ktorí nemajú strechu nad hlavou a bývajú na ulici, u priateľov a v rôznych

²¹ VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 1999, s. 410

²² Tamtiež, s. 409

²³ KASANOVÁ, A. Sprievodca sociálneho pracovníka I. rodina a deti. Prešov: Michala Vaška, 2008, vydanie 1., s. 127

ubytovniach, teda v provizórnych podmienkach, označujeme za bezdomovcov.

Ak sa rodina ocitne v stave akútnej núdze z dôsledku nedávnej straty zamestnania či rodinnej krízy a členovia rodiny nezostávajú ľahostajní voči svojej situácii, je veľmi pravdepodobné, že rodina na ulici nezostane dlhodobo, ale za krátky čas sa jej podarí znovu sa začleniť do spoločnosti. Ide najmä o rodiny, v ktorých sa jej členovia aktívne snažia riešiť všetky problémy. Či je to už hľadanie si zamestnania a zvyšovanie kvalifikácie prostredníctvom rôznych aktivít ponúkaných najmä klubmi práce na príslušných úradoch práce sociálnych vecí a rodiny alebo snaha o odstránenie negatívnych javov, ktoré viedli k strate domova. Vyriešenie takejto situácie však nie je jednoduché. Rodina, ktorá žije na ulici dlhodobo žije špecifickým spôsobom života. Tento spôsob života spôsobuje určité problémy znemožňujúce úspešný návrat do spoločnosti. Najväčšími problémami je dlhodobá nezamestnanosť, nedostatočné vzdelanie, vážne narušené rodinné vzťahy, výskyt závislosti členov rodiny, trestná činnosť jednotlivých členov rodiny, nezáujem o zlepšenie svojej situácie.

Problémy, ktoré majú bezdomovci dôsledkom dlhodobého života na ulici je viacero. Patrí sem strata pracovných a sociálnych návykov, neschopnosť komunikovať s úradmi, strata sebadôvery a sebaúcty, nevôľa prekonávať prekážky, žiadne plány do budúcnosti, nízke životné ciele ako i neexistencia sociálnych väzieb.

Bezdomovci môžu využívať oficiálne možnosti na ubytovanie v zariadeniach zriadených na tieto účely. Takýto spôsob väčšinou využívajú jednotlivci, málokedy skupiny. Strata domova nie je úplne totožná so stratou obydlija - bezdomovec neprespáva iba na ulici, ale snaží sa vytvoriť si vlastný náhradný domov. Ide o rôzne spôsoby bývania, ktoré sa oficiálne neevidujú. Najčastejšie je to bývanie v opustených domoch, záhradných chatkách, pivniciach, v kanáloch, či v provizórnych obydliach, ktoré si bezdomovec sám postaví. V tomto prípade sa bezdomovec snaží vyrovnáť so stratou domova - jeho spôsob života sa najviac približuje spôsobu života človeka, ktorý domov má.

Pri posudzovaní ohrozenia a narušenia výchovy maloletého dieťaťa nie sú, v zmysle Zákona NR SR č. 36/2005 Z.z. o rodine, nedostatočné bytové a majetkové pomery rodičov dôvodom, aby súd nariadil ústavnú starostlivosť.

1.3.2.3 Chudoba

Chudoba je stav nedostatku zdrojov, ktorý ohrozuje základnú existenciu prežitia človeka. Chudobný človek nemá príjmové alebo majetkové prostriedky na existenčné prežitie, nemá zdroje na zabezpečenie si jedla, ošatenia, primeraného bývania a základných hygienických podmienok. Takémuto vymedzeniu chudoby zodpovedajú napríklad bezdomovci alebo obyvatelia rómskych osád.

V Slovenskej republike pojem chudoba nie je legislatívne ukotveným pojmom. Za jeho synonymá možno považovať pojem hmotná núdza - stav, kedy príjem občana nedosahuje životné minimum ustanovené osobitným predpisom. Spomínaný pojem vyplýva z legislatívne ustanoveného životného minima, ktoré ustanovuje minimálne príjmové hranice pre jednotlivca alebo členov rodiny.²⁴

Chudoba ako sociálny jav má s rastom všeobecného blaha a dostatku paradoxne narastajúcu tendenciu. Na raste chudoby sa podieľajú stúpajúce životné náklady a vysoká nezamestnanosť. V oblasti sociálnej politiky zaznamenávame narastajúci počet osôb, ktoré poberajú sociálnu výpomoc od štátu alebo od mimovládnych organizácií.

1.4 Práca s dysfunkčnou rodinou

„Základným cieľom práce s rodinou je obnovenie funkčnosti rodiny, dosiahnutie prospešných zmien v systéme rodiny, ktorý je v určitých oblastiach a určitým spôsobom narušený.“²⁵

²⁴ http://www.sazp.sk/slovak/periodika/sprava/rio10/sk_html/demograf/chudoba/index.html
dňa 11.11.2009

²⁵ ORAVCOVÁ, J. ĎURICOVÁ, L. BINDASOVÁ, O.: Psychológia rodiny. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela Fakulta humanitných vied, 2007, vydanie 1., s.143

1.4.1 Práca s dysfunkčnou rodinou pred vyňatím dieťaťa z rodiny

Práca s dysfunkčnou rodinou sa v minulosti odlišovala v spôsobe riešenia rodinných problémov. V minulosti prevládala tendencia ochrany dieťaťa pred nežiaducim pôsobením rodiny vyňatím dieťaťa z rodiny a umiestnením do prostredia, ktoré zabezpečí jeho optimálny vývin. Súčasné postupy pri práci s rodinou kladú dôraz na obnovenie funkčnosti rodiny uplatňovaním takých opatrení a postupov, ktoré posilňujú schopnosť riešiť jej problémy a pritom zachovať jej existenciu, teda nerozdeliť rodinu.²⁶

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len Zákon NR SR č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele) presne vymedzuje opatrenia, ktoré sa vykonávajú na predchádzanie vzniku krízových situácií v rodine. Ide o rôzne programy, tréningy a aktivity podporujúce plnenie si rodičovských práv a povinností, zamerané na predchádzanie sociálno - patologickým javom. Ďalším opatrením je sprostredkovanie kultúrnych a záujmových aktivít zameraných na vhodné využívanie voľného času detí. Opatrení na obmedzenie a odstraňovanie negatívnych vplyvov ohrozujúcich vývin dieťaťa a plnoletej fyzickej osoby je viacero. Jedným z nich je i organizovanie alebo sprostredkovanie programov zameraných na pomoc rodinám pri riešení výchovných, sociálnych a iných problémov. Dôležitým faktorom, ktorý ovplyvňuje celý priebeh a úspešnosť pomoci rodinám je ochota jednotlivých členov rodiny spolupracovať.

1.4.2 Práca s dysfunkčnou rodinou po vyňatí dieťaťa z rodiny

Zlyhanie biologickej rodiny má za následok, že sa hľadajú také formy starostlivosti o dieťa, ktoré by boli pre dieťa a jeho rodinu najpriateľnejšie. Základným právnym predpisom, ktorý upravuje vzťahy medzi deťmi

²⁶ ORAVCOVÁ, J. ĎURICOVÁ, L. BINDASOVÁ, O.: Psychológia rodiny. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela Fakulta humanitných vied, 2007, vydanie 1., s.144

a rodičmi je Zákon NR SR č. 36/2005 Z.z. o rodine. Tento zákon v druhej časti jasne špecifikuje, čo je náhradná starostlivosť a druhy náhradnej starostlivosti. Náhradná starostlivosť v zmysle § 44 je viacero osobitne usporiadaných, na seba nadväzujúcich a vzájomne sa podmieňujúcich dočasných opatrení, ktoré nahrádzajú osobitnú starostlivosť rodičov o maloleté dieťa v prípadoch, ak ju rodičia nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť.

Náhradná starostlivosť, na ktorej základe vznikajú vzťahy medzi maloletým dieťaťom a inou osobou, môže vzniknúť len rozhodnutím súdu a jej obsah tvoria práva a povinnosti vymedzené zákonom alebo súdnym rozhodnutím.

Náhradnou starostlivosťou je:

- náhradná osobná starostlivosť
- pestúnska starostlivosť
- ústavná starostlivosť

Umiestnenie dieťaťa do náhradnej starostlivosti je radikálne opatrenie. Ak je rozhodnutím súdu dieťa umiestnené do náhradnej starostlivosti, tak súd zároveň určí vyživovaciu povinnosť rodičom voči dieťaťu a upraví ich rodičovské práva.

Pri rozhodovaní súdu o náhradnej starostlivosti je ako posledné opatrenie umiestnenie dieťaťa do ústavnej starostlivosti.

V § 55 Zákon NR SR č. 36/2005 Z.z. o rodine jasne hovorí, že ak súd nariadil ústavnú starostlivosť z dôvodov, ktoré sú na strane rodičov, v rozhodnutí zároveň určí rodičom dieťaťa primeranú lehotu na úpravu ich rodinných a sociálnych pomerov tak, aby mohli osobne vykonávať starostlivosť o maloleté dieťa. Ak rodičia úpravu svojich sociálnych a rodinných pomerov v určenej lehote zabezpečia, súd ústavnú starostlivosť zruší. Ak nie, súd začne aj bez návrhu konanie o zverení dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti alebo konanie o zverení dieťaťa do pestúnskej starostlivosti. Súd zruší ústavnú starostlivosť najmä vtedy, ak maloleté dieťa možno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti alebo ak zanikli dôvody, pre ktoré bola nariadená.

Starostlivosť o dieťa, ktoré má súdom nariadenú ústavnú starostlivosť, predbežné opatrenie alebo uložené výchovné opatrenie upravuje Zákon NR SR

č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a vyhláška MPSVaR SR č. 643/2008 Z.z. ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia Zákona NR SR č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele. Týmto zákonom sa zjednotila právna úprava sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately a náhradnej starostlivosti. Došlo k zmenám aj v oblasti náhradných rodinnoprávných vzťahov. Podporujú sa všetky formy náhradnej starostlivosti, redukujú a transformujú sa detské domovy na modely príbuzné rodine. I keď účinnosťou tohto zákona nastali v porovnaní s predchádzajúcimi právnymi normami výrazné zmeny a posun v oblasti starostlivosti o deti a rodinu, prax ukázala nutnosť upraviť niektoré ustanovenia tohto zákona. Dňom 1.1.2009 nadobudol účinnosť Zákon NR SR č. 466/2008 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon NR SR č. 305/2005 o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele s výnimkou § 93 ods.8 a § 73 ods.1, ktoré nadobudli účinnosť 1.1.2010.

2 PODIEL DETSKÉHO DOMOVA A INÝCH SUBJEKTOV NA SANÁCII RODINNÉHO PROSTREDIA

Sanácia rodiny je súbor opatrení sociálnoprávnej ochrany, sociálnych služieb a ďalších opatrení a programov, ktoré sú poskytované prevažne rodičom detí a dieťaťu, ktorého sociálny, biologický a psychologický vývoj je ohrozený. Základným princípom sanácie rodiny je podpora dieťaťa prostredníctvom pomoci jeho rodine. Cieľom sanácie je predchádzať, eliminovať a zmiernovať príčiny ohrozenia dieťaťa a poskytovať rodičom i dieťaťu pomoc a podporu k zachovaniu rodiny ako celku. Neoddeliteľnou súčasťou sanácie rodiny sú činnosti podporujúce udržateľnosť kvalitatívnych zmien v rodine dieťaťa po jeho návrate zo zariadenia na výkon ústavnej starostlivosti.²⁷

Bechyňová, Konvičková uvádzajú, že nie s každou rodinou dieťaťa umiestneného v ústavnej starostlivosti je možné uskutočňovať kroky, ktoré vedú k vráteniu dieťaťa späť do biologickej rodiny. Ide najmä o ²⁸:

- rodinu, ktorá s dieťaťom zaobchádza obzvlášť krutým spôsobom;
- rodičia sú závislí a odmietajú liečbu závislosti;
- rodičia trpia psychiatrickou chorobou a nesúhlasia so spoluprácou tímu s ich lekárom;
- znaleckými posudkami je dokázané, že rodičia nemajú k dieťaťu žiadnu citovú väzbu;
- rodičia sú čiastočne zbavení spôsobilosti k právnym úkonom a nesúhlasia so spoluprácou tímu a ich opatrovníkom.

²⁷ BECHYŇOVÁ, M., KONVIČKOVÁ, M. Sanace rodiny, Praha:Portál, 2008, vydanie 1., str.18

²⁸ Tamtiež, s. 20,21

2.1 Subjekty sociálnej práce podieľajúce sa na sanácii rodiny

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonávajú v zmysle Zákona NR SR č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele:

- orgány štátnej správy;
- obce;
- vyššie územné celky;
- akreditované subjekty.

2.1.1 Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny ako orgán štátnej správy vypracúva koncepciu sociálnoprávnej ochrany detí, sociálnej kurately a sociálnej prevencie. Riadi, kontroluje a metodicky usmerňuje výkon štátnej správy v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže. Rozhoduje o akreditáciách, plní úlohy vyplývajúce z medzinárodných dohovorov a právnych aktov Európskej únie. Vede a aktualizuje zoznam akreditovaných subjektov, kontroluje úroveň vykonávania opatrení podľa Zákona NR SR č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele. Ministerstvo tiež zabezpečuje medzinárodnú spoluprácu v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, koordinuje činnosť štátnych orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, obcí, vyšších územných celkov, akreditovaných subjektov a ďalších právnických a fyzických osôb, ktoré pôsobia v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

2.1.2 Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny, ako orgán štátnej správy v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately riadi, kontroluje a metodicky usmerňuje výkon štátnej správy v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí

a sociálnej kurately ako aj vykonávanie poradensko – psychologických služieb uskutočňovaných úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny. Vypracúva koncepcie ústavnej starostlivosti, schvaľuje priority a spôsob ich organizačného zabezpečenia. Podieľa sa na realizácii záväzkov vyplývajúcich z uzatvorených medzinárodných zmlúv a medzinárodných dohovorov. Organizuje a zabezpečuje odbornú prípravu zamestnancov orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a supervízie. Taktiež plní ďalšie úlohy ustanovené Zákonom NR SR č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a osobitným predpisom.

2.1.3 Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny je ďalší orgán štátnej správy, ktorý v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately rozhoduje o výchovných opatreniach, o dočasnom zverení dieťaťa do starostlivosti fyzickej osobe, ktorá má záujem stať sa pestúnom a o resocializačnom príspevku. Vykonáva pre dieťa opatrenia sociálnej kurately, plní funkciu opatrovníka a kolízneho opatrovníka podľa osobitných predpisov. Zabezpečuje sústavnú ochranu života, zdravia a priaznivého vývinu dieťaťa, ako aj psychologickú pomoc. Podáva návrhy na súd na vydanie predbežného opatrenia, na určenie a zapretie otcovstva podľa osobitných predpisov, na začatie konania o splnení podmienok osvojiteľnosti, na nariadenie ústavnej starostlivosti, na uloženie alebo zrušenie výchovného opatrenia, na vykonanie zásahu do rodičovských práv a povinností. Zriaďuje, kontroluje a usmerňuje detský domov a detský domov pre maloletých bez sprievodu. Vypracúva v spolupráci s ostatnými orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vo svojom územnom obvode návrh priorít v oblasti vykonávania ústavnej starostlivosti, v oblasti sprostredkovania náhradnej rodinnej starostlivosti a v oblasti zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu v zariadeniach. Plní ďalšie úlohy v oblasti náhradnej starostlivosti ustanovené

Zákonem NR SR č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a osobitnými predpismi.

2.1.4 Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže

Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže je ďalším orgánom štátnej správy, ktorý plní úlohy orgánu určeného na vykonávanie medzinárodných dohovorov a právnych aktov Európskej únie hlavne v oblasti vymáhania výživného, vydávania osvedčení podľa medzinárodného dohovoru, spolupracuje s prijímajúcimi a odosielajúcimi orgánmi zmluvných štátov v cudzine.

2.1.5 Obec

Obec je typická a najmenšia samosprávna jednotka štátu. Je významným objektom štátnej sociálnej politiky.²⁹

Pri výkone svojej samosprávnej pôsobnosti vykonáva opatrenia na predchádzanie vzniku porúch psychického, fyzického a sociálneho vývinu detí a plnoletých fyzických osôb. Vykonáva i opatrenia na obmedzenie a odstraňovanie negatívnych vplyvov, ktoré ohrozujú psychický, fyzický alebo sociálny vývin dieťaťa a plnoletej fyzickej osoby. Organizuje výchovné alebo sociálne programy pre deti, ktorým bolo uložené výchovné opatrenie, programy na pomoc ohrozeným deťom a plnoletým fyzickým osobám a rodinám ako i resocializačné programy. Spolupôsobí pri výkone výchovných opatrení, pri pomoci deťom, pre ktoré orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonáva sociálnu kuratelu. Poskytuje rodičovi dieťaťa alebo osobe, ktorá sa osobne stará o dieťa, príspevok na dopravu do zariadenia, v ktorom je umiestnené. Poskytuje súčinnosť štátnym orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri zisťovaní rodinných, bytových a sociálnych pomerov dieťaťa a jeho rodiny na účely vykonávania opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, zariadeniu pri

²⁹ MATOUŠEK, O. a kol. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2001, s.172

zabezpečovaní osamostatnenia sa mladého dospelého. Zriaďuje zariadenia podľa potrieb obyvateľov na účel výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Podieľa sa na spracovaní a plnení plánu sociálnej práce s dieťaťom, na úprave a obnove rodinných pomerov dieťaťa finančnou podporou. Obec vyčlení finančné prostriedky na úpravu a obnovu rodinného prostredia vrátane bytových a sociálnych pomerov, ak dieťa a jeho rodičia mali jeden rok pred umiestnením dieťaťa do detského domova obvyklý pobyt v danej obci. Spôsob použitia vyčlenených finančných prostriedkov obec určí vo všeobecne záväznom nariadení. Ak sa do jedného roka po umiestnení dieťaťa nepodari pomery v rodine upraviť tak, že sa dieťa vráti späť a obec nepreukáže splnenie všetkých povinností v pomoci rodine, poskytuje dieťaťu mesačne príspevok na tvorbu úspor.

Obec plní i ďalšie úlohy podľa Zákona NR SR č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a osobitných predpisov.

2.1.6 Vyšší územný celok

Vyšší územný celok pri výkone samosprávnej pôsobnosti zabezpečuje tvorbu a plnenie sociálnych programov zameraných na ochranu práv a právom chránených záujmov detí a na predchádzanie a zamedzenie nárastu sociálno - patologických javov na svojom území. Vypracúva analýzu nepriaznivých vplyvov pôsobiacich na deti a rodiny. Utvára podmienky na pomoc deťom, plnoletým fyzickým osobám a rodinám, ktoré sa nachádzajú v krízovej situácii, podľa potrieb obyvateľov svojho územia. Organizuje resocializačné a sociálne programy pre závislých obyvateľov svojho územia, pre obyvateľov po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody, po prepustení zo zariadenia na resocializáciu drogovzo závislých. Vede evidenciu zariadení zriadených podľa Zákona NR SR č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a osobitných predpisov. Spolupracuje s obcami, orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, s akreditovanými subjektami a ďalšími právnickými a fyzickými osobami, ktoré pôsobia v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a v oblasti

predchádzania a zamedzenia nárastu sociálno - patologických javov. Plní ďalšie úlohy podľa Zákona NR SR č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a osobitných predpisov.

2.1.7 Akreditovaný subjekt

Akreditovaný subjekt môže opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonávať alebo sa podieľať na výkone týchto opatrení vykonávaním rôznych metód, techník a postupov na základe udelenej akreditácie. Akreditovaný subjekt vykonáva tieto opatrenia bez účelu dosiahnuť zisk. Vykonávanie opatrení akreditovaným subjektom, podmienky získania akreditácie ako i zánik a zrušenie akreditácie je presne vymedzený Zákomom NR SR č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele.

Uvádzame najaktívnejšie mimovládne organizácie, ktoré sa angažujú v pomoci rodinám.

Občianske združenie Návrat vzniklo v roku 1993. Poskytuje ucelený komplex služieb v oblasti náhradnej rodinnej starostlivosti prostredníctvom svojich pobočiek v Bratislave, Banskej Bystrici, Bardejove, Prešove a v Žiline. Návrat poskytuje programy, aktivity a služby v prirodzenom, ale i v náhradnom rodinnom prostredí a to ambulantnou formou, terénnou prácou v rodinách a organizovaním víkendových podporných programov pre celé rodiny. Jeho služby sú plne v súlade s Dohovorom o právach dieťaťa, ktorý zdôrazňuje primárnosť biologickej rodiny pre dieťa a oddelenie od rodičov len vo výnimočných prípadoch.

Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar je najstaršou a najväčšou dobrovoľníckou mimovládnu organizáciou pre podporu detí žijúcich v detských domovoch, v náhradných rodinách a v krízových rodinách. Je občianskym združením s celoslovenskou pôsobnosťou. Funguje ako mimovládna, nezisková organizácia registrovaná Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky. Poskytuje sociálnu prevenciu a sociálne poradenstvo registrované Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej

republiky. Taktiež je poskytovateľ vybraných činností sociálnoprávnej ochrany, registrovaný Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Má akreditáciu Ministerstva školstva Slovenskej republiky pre vzdelávacie aktivity výcvikového programu PRIDE.³⁰

Mikloško, Žarnay uvádza, že medzi množstvo aktivít, ktoré realizuje toto občianske združenie na pomoc rodinám v ohrození patria aj rodinné skupinové konferencie. „Cieľom je posilnenie rodiny, jej silných stránok, vzťahov a hodnôt, prenos zodpovednosti za rozhodovanie pri riešení svojich problémov na rodinu a jej sociálnu sieť, mobilizácia a motivácia jej zdrojov založená na tímovej spolupráci a partnerskom prístupe, zapojením a aktívnou spoluprácou širšej rodiny.“³¹

2.2 Detský domov

Detský domov je prostredie utvorené a usporiadané na účely vykonávania rozhodnutia súdu o nariadení predbežného opatrenia, ústavnej starostlivosti a o uložení výchovného opatrenia. Detský domov dočasne nahrádza dieťaťu jeho prirodzené prostredie. Pod pojmom prirodzené prostredie rozumieme existujúce objektívne podmienky na všestrannú reprodukciu človeka, vrátane jeho osobného sociálneho prostredia. Z ponímania sociálnej práce ide najmä o úlohy³²:

- zachovať alebo čo najviac sa približovať k prirodzenému prostrediu, v akom bol občan,
- vrátiť jednotlivca do prirodzeného prostredia, ktoré mu zodpovedá z pozície jeho sociálneho statusu, vytvoriť prostredie, ktoré poskytuje podmienky na špecifický vývoj jednotlivca.

V detskom domove sa predbežné opatrenie, ústavná starostlivosť a výchovné

³⁰ <http://www.usmev.sk/images/stories/files/vyrocekaweb.pdf> zo dňa 21.10.2009

³¹ MIKLOŠKO, J., ŽARNAY, Š. Ohrozená rodina na Slovensku v kontexte príčin vyňatia detí z biologických rodín. Bratislava :Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar ,2008, vydanie 2. upravené a doplnené, s. 90

³² STRIEŽENEC, Š. Úvod do sociálnej práce. Trnava: Tripsoft, 2001, s. 188

opatrenie vykonáva v domácom prostredí zamestnanca detského domova, teda v profesionálnej rodine, v samostatných skupinách, v samostatných diagnostických skupinách alebo v špecializovaných samostatných skupinách.

Detský domov je zariadenie zriadené Úradom práce sociálnych vecí a rodiny, ktoré vykonáva opatrenia sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately v zmysle Zákona NR SR č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele.

Čím skôr sa dieťa dostane z nefunkčnej rodiny, tým je to pre neho lepšie. Deti sa dostávajú do zariadení neskoro a často v zlom stave. Nezodpovední rodičia dostávajú stále nové a nové šance.³³ Kasanová uvádza, že rozhodnutie o tom, či dieťa z rodiny vyňať alebo nie, je veľmi zložité. Dôležité je i to, kedy je ten najsprávnejší čas. Zo strany pracovníkov úradov práce sociálnych vecí a rodiny si to vyžaduje nielen odborné vedomosti, profesionalitu a skúsenosti, ale i dávku skutočnej ľudskosti. Ďalším rozhodnutím je, ktorá z foriem náhradnej starostlivosti je pre dieťa najvhodnejšia.³⁴ Výber najvhodnejšej formy náhradnej starostlivosti je zapracovaný v individuálnom pláne rozvoja osobnosti dieťaťa, ktorý vypracováva detský domov a opiera sa o závery vstupnej diagnostickej správy. Súčasťou tohto plánu je:

- plán výchovnej práce s dieťaťom;
- plán sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou.

Plán sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou detský domov vypracúva v spolupráci s obcou a orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately alebo s akreditovaným subjektom. Celý individuálny plán rozvoja osobnosti dieťaťa sa vyhodnocuje jedenkrát mesačne.

Detský domov je povinný vytvárať podmienky na stretávanie sa dieťaťa s jeho rodičmi. Obec, detský domov i orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately poskytuje dieťaťu a jeho rodičom pomoc na uľahčenie priebehu stretnutí, na rozvoj a úpravu vzájomných vzťahov a na úpravu a obnovu rodinného prostredia.

³³ ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál, 2007, vydanie 1., s. 31

³⁴ KASANOVÁ, A. Sprievodca sociálneho pracovníka I. rodina a deti, Prešov: Michala Vaška, 2008, vydanie 1., s. 236

Detský domov je povinný utvárať podmienky na pobyt rodičov v detskom domove. V praxi to prinieslo viacero problémov. Na takúto zmenu neboli zariadenia pripravené. Priestory, ktoré mali detské domovy prispôsobené pre deti museli upravovať tak, aby vytvorili i samostatné priestory pre rodičov detí.

Ak je to vhodné a účelné, môže detský domov umožniť dieťaťu pobyt u rodičov - v súlade s individuálnym plánom rozvoja osobnosti dieťaťa. Pri pobyte dieťaťa u rodičov vypláca detský domov príspevok na stravu vo výške dennej stravej jednotky podľa veku dieťaťa. Tento príspevok sa vypláca na celé obdobie, kedy sa dieťa zdržiava mimo detského domova. Výplata príspevku na stravu je podmienená skutočným záujmom rodičov o úpravu vzťahov s dieťaťom a vynaložením primeraného úsilia na úpravu svojich pomerov v zmysle osobnej starostlivosti.

2.3 Sociálny pracovník v detskom domove

Sociálny pracovník disponuje súborom vlastností potrebných na dosiahnutie spoločensky žiaducej efektívnosti profesionálnej práce. Požiadavky na profesionalizáciu práce sa časom menia, pretože reagujú na vzrastajúce nároky. V sociálnej práci ide v podstate o formovanie novej profesie zodpovedajúcej novým zmeneným spoločenským podmienkam.

Vedomosti sociálneho pracovníka vychádzajú z interdisciplinárneho poňatia sociálnej práce, z filozofického, psychologického, sociologického, etického, právneho, ekonomického, politického a iných prístupov. Sociálny pracovník potrebuje mať poznatky o konkrétnej spoločnosti, v ktorej sociálnu prácu vykonáva. Musí ju poznať, rozumieť koncepcii vývoja spoločnosti, mať vlastný názor na vývojové trendy spoločnosti a rešpektovať konkrétnu situáciu v porovnaní s inými krajinami. Musí poznať medzinárodné dokumenty, dohovory, ktoré Slovenská republika prijala, zákonodarstvo, na základe ktorého spoločnosť existuje, a celú sieť starostlivosti o človeka. Musí dokonale poznať miesto, úlohy a perspektívy sociálnej politiky a sociálnej práce a na profesionálnej úrovni zvládnuť komunikáciu s jednotlivcom, skupinou a komunitou. K tomu potrebuje osobnostné vlastnosti ako je sociálna zrelosť,

vlastná dôstojnosť, viera v človeka a presvedčenie o svojom zamestnaní ako o životnom poslaní.³⁵ Podľa Kasanovej úlohy sociálneho pracovníka v detskom domove majú administratívny, poradenský a pomáhajúci charakter.³⁶ Práca s dieťaťom a jeho rodinou začína už pri rozhodovaní zriaďovateľa o umiestnení dieťaťa do detského domova. Podľa dostupných informácií z úradu práce sociálnych vecí a rodiny hľadá sociálny pracovník spolu s vychovávateľmi vhodné podmienky pre umiestnenie dieťaťa, prípadne súrodeneckej skupiny, do detského domova. Snaží sa pre dieťa pripraviť prostredie ale aj kolektív detí na príchod nového dieťaťa. Sociálny pracovník zabezpečí spracovanie základnej diagnostiky dieťaťa a jeho rodinnej situácie. Vypracuje kompletnú sociálnu správu, ktorá slúži na vypracovanie plánu výchovnej práce dieťaťa a na vypracovanie plánu sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou. Na pláne sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou spolupracuje obec, úrad práce sociálnych vecí a rodiny, ktorý dieťa umiestňoval, prípadne iný subjekt.

Sociálny pracovník pri práci s rodinou disponuje s množstvom informácií o klientovi a jeho rodine. Efektivita jeho práce spočíva v správnej orientácii v získaných informáciách, v schopnosti analýzy a triedenia, keďže informácie získava z rôznych zdrojov.³⁷

2.4. Metódy sociálnej práce pri sanácii rodinného prostredia

Metódy sociálnej práce sa prelínajú a líšia sa v závislosti od typu, štruktúry a konkrétneho problému rodiny. Ich voľba použitia závisí od cieľa pomoci.

Metóda sociálnej práce je spôsob, ako dosiahnuť vopred stanovený cieľ prostredníctvom plánovanej, vedomej sociálnej činnosti v práci s jednotlivcom, skupinou, komunitou, inštitúciou a pod. Postupy majú prevažujúce charakteristické prístupy / dynamický, behaviorálny, humanistický / a používajú sa špecifické techniky. Výber a používanie jednotlivých metód je

³⁵ STRIEŽENEC, Š. Slovník sociálneho pracovníka. Trnava: AD, 1996 s. 165

³⁶ KASANOVÁ, A. Sprievodca sociálneho pracovníka I. rodina a deti, Prešov: Michala Vaška, 2008, vydanie 1., s.277

³⁷ TOKÁROVÁ, A. a kol. Sociálna práca, Prešov: Akcent print,, 2003, s. 449

prevažne na rozhodnutí sociálneho pracovníka, lebo každý klient vyžaduje neopakovateľný prístup a postup. Základným predpokladom pre výber jednotlivých metód je ich poznanie, a preto kladie vysokú náročnosť na prácu.

Metodika postupov v sociálnej práci je súbor pravidiel, postupov v konkrétnej sociálnej práci, určitá najvšeobecnejšia a najzaužívanejšia postupnosť, z ktorej sociálny pracovník vyberá a aplikuje postupy na konkrétne podmienky sociálnej práce s klientom, skupinou alebo komunitou. Hlavne ³⁸:

- sociálna evidencia - zoznámenie sa s klientom, s jeho sociálnym problémom vo väzbe na časovú naliehavosť a spoločenskú závažnosť, kontakt s klientom;
- diagnostika - identifikácia sociálnych problémov, sociálny rozhovor, pozorovanie, posudok;
- návrh riešení - plán sociálnej terapie;
- sociálna terapia;
- overovanie výsledkov;
- dokumentácia sociálnej práce – záznam o klientovi, podklady pre určovanie dávok a služieb, podklady pre účely výskumu.

„Pod pojmom metódy práce s rodinou rozumieme spôsob postupovania sociálneho pracovníka, ktorý sa začína prvým stretnutím s klientom a trvá až do ukončenia práce s rodinou, resp. aj po ukončení práce s rodinou – katamnéza.“³⁹

Okrem bežných metodologických postupov, ktorými sú diagnostika, rozhovor, analýza prostredia, pozorovanie by mali byť sociálnemu pracovníkovi známe i tieto spôsoby⁴⁰:

- klarifikácia – povzbudzovanie členov rodiny k objasneniu problému;
- interpretácia – poradca v istej fáze prestáva byť pasívny a aktívne dopĺňa klientovi chýbajúce súvislosti, ktoré boli pre neho doposiaľ skryté;
- konfrontácia – upozornenie klienta na rozpory a rozdiely v jeho tvrdeniach, taktiež je to typ silnej spätnej väzby;

³⁸ STRIEŽENEC, Š. Slovník sociálneho pracovníka. Trnava: AD, 1996, s.114,115

³⁹ KASANOVÁ, A. Sprievodca sociálneho pracovníka I. rodina a deti, Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2008, vydanie 1., s. 375

⁴⁰ GABURA, J. a kol. Poradenský proces. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, s. 64 - 69

- povzbudzovanie – poskytuje oporu, vzbudzuje nádej, dodáva odvahu;
- komunikačný tréning - metódu je vhodné použiť pri komunikačných problémoch sanovanej rodiny, pomáha vyvíjať obojsmernú komunikáciu a umožňuje členom rodiny nadviazať úprimné vzťahy;
- modelovanie a hranie rolí – sociálny pracovník modeluje s rodinou situácie žiaduceho správania alebo spôsoby, ako riešiť určité reálne životné situácie;
- reflexia – preformulovávanie klientových odpovedí k stimulácii jeho sebareflexie.

PRAKTICKÁ ČASŤ

3 PRIESKUM

Predmetom prieskumu praktickej časti tejto práce je Detský domov rodinného typu Veľké Uherce a práca s rodinami – sanácia - za obdobie rokov 2005 -2009.

Použili sme vybrané skupiny rodín, s ktorými detský domov pracoval v procese sanácie. Predmetom záujmu boli rodiny, u ktorých bola sanácia úspešná a deti sa vrátili späť do biologickej rodiny, ale aj rodiny, kde sanácia úspešná nebola a deti zotrvali v detskom domove, prípadne sa pre ne hľadali iné formy náhradnej starostlivosti. Zaoberali sme sa aj rodinami, kde prebehla sanácia rodiny, ale dieťa sa po istom čase dostalo späť do ústavnej starostlivosti, prípadne bola nutná iná sociálna intervencia. Sanáciami, ktoré práve prebiehajú sa zaoberať v tejto práci nebudeme, pretože ich ešte nie je možné vyhodnotiť.

3.1 Cieľ a predpoklady prieskumu

Hlavným cieľom prieskumu je popísať a zhodnotiť spoluprácu medzi jednotlivými subjektami podieľajúcimi sa na sanácii rodinného prostredia detí umiestnených v detskom domove.

Z hlavného cieľa vyplynuli tieto čiastkové ciele:

1. Zistiť dôvody, pre ktoré bola rodina zaradená do procesu sanácie.
2. Zistiť, ktorý subjekt bol iniciátorom a koordinátorom sanácie.
3. Zhodnotiť výber a prácu jednotlivých subjektov.
4. Popísať prácu jednotlivých subjektov na sanácii v rámci dodržania plánu.
5. Zhodnotiť podiel a snahu rodičov na sanácii.
6. Zistiť, ako dlho prebiehala práca s rodinou v procese sanácie.

Na základe čiastkových cieľov sme si stanovili nasledovné predpoklady:

P 1: Najčastejším dôvodom, prečo boli biologické rodiny zaradené do sanačného programu je predpoklad zo strany všetkých subjektov, že tieto rodiny sú schopné postarať sa o svoje deti, ak sa naučia odstraňovať činitele negatívne pôsobiace na funkčnosť rodiny.

P 2: Najdôležitejším dôvodom, prečo boli do spolupráce pri sanácii rodinného prostredia zapojené dané subjekty je predpoklad, že každý zapojený subjekt vstupujúci do tohto procesu má snahu o návrat dieťaťa do rodiny v čo najkratšom čase a za aktívnej pomoci daného subjektu rodine.

3.2 Interpretácia prieskumných zistení

Detský domov rodinného typu Veľké Uherce za obdobie rokov 2005 – 2009 prijal do zariadenia 25 detí z 12 rodín. V tabuľke 1 uvádzame prehľad dôvodov na strane rodičov, ktoré boli príčinou umiestnenia dieťaťa do ústavnej starostlivosti za sledované obdobie.

Tab.1 dôvody umiestnenia detí do detského domova

Dôvody umiestnenia detí na strane rodičov	Počet rodín	Počet umiestnených detí
Závislosť rodičov	2	6
Nízky sociálny status, bezdomovectvo	1	2
Kriminalita	1	5
Zneužívanie detí	1	2
Rozvod rodičov a neschopnosť vychovávať dieťa	3	3
Domáce násilie	1	4
Nedostatočná starostlivosť o deti	2	2

Z celkového počtu umiestnených detí sa za sledované obdobie jedno dieťa vrátilo späť do detského domova po sanácii rodiny. Jedno dieťa bolo umiestnené po zlyhaní pestúnskej starostlivosti, z tohto dôvodu nie je dieťa zahrnuté v tabuľke 1.

V tabuľke 2 uvádzame údaje, na základe akého rozhodnutia súdu boli deti do detského domova umiestňované.

Tab. 2 opatrenia súdu na umiestnenie detí do detského domova

	Počet detí	Počet rodín
Umiestnenie dieťaťa na základe predbežného opatrenia	11	4
Umiestnenie dieťaťa na základe nariadenia ústavnej starostlivosti	14	8

Umiestnenie dieťaťa na základe predbežného opatrenia sa iba v dvoch prípadoch podarilo zrušiť a dieťa sa vrátilo späť do biologickej rodiny. V ostatných prípadoch bola neskôr nad deťmi nariadená ústavná starostlivosť a deti zotrvávali v detskom domove, prípadne im hľadali iné formy náhradnej starostlivosti.

V tabuľke 3 uvádzame prehľad ukončenia poskytovania starostlivosti detí v detskom domove z celkového počtu detí v sledovaných rokoch.

Tab. 3 dôvody ukončenia poskytovania starostlivosti detí v detskom domove

Dôvody ukončenia poskytovania starostlivosti	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Rok 2008	Rok 2009
Plnoletosť	3	2	3	1	2
Sanácia	4	3	2	4	2
Osvojenie	1	2	1	2	0
Pestúnska starostlivosť	0	0	0	0	0
Premiestnenie do DSS	0	0	0	1	1

K premiestneniu dieťaťa do domova sociálnych služieb dochádza iba v ojedinelých prípadoch. Ide o deti alebo mladých dospelých, ktorí sú vzhľadom na svoj zdravotný stav odkázaní na poskytovanie týchto služieb.

V tabuľke 4 uvádzame prehľad sanovaných rodín z celkového počtu detí v sledovanom období.

Tab. 4 prehľad sanácií

Sanácia	Rok 2005		Rok 2006		Rok 2007		Rok 2008		Rok 2009	
	rodiny	deti	rodiny	deti	rodiny	deti	rodiny	deti	rodiny	deti
Úspešná	4	4	3	3	2	2	2	4	2	2
Neúspešná	1	2	0	0	1	2	1	5	1	5
Neukončená	3	7	5	13	4	12	4	10	3	5
Nerealizovaná	5	7	4	5	4	5	4	5	4	8

Dôvodov nerealizovania sanácie rodiny bolo viacero - neúspešná predchádzajúca sanácia, teda opakovaný návrat dieťaťa do detského domova; zlyhanie pestúnskej starostlivosti a nezáujem rodičov o návrat dieťaťa do rodiny. Pestúnska starostlivosť trvala 9 rokov a dieťa po umiestnení do detského domova nemalo možnosť vrátiť sa späť do biologickej rodiny; nezáujem rodičov o dieťa – dieťa je osvojiteľné a je zaradené do procesu adopcie; dieťa je polosirota a pobyt druhého rodiča nie je známy; dieťa bolo zneužívané rodičmi.

V tabuľke 5 uvádzame, v koľkých prípadoch úspešnej sanácie sa aktívne podieľali vybrané subjekty sociálnej práce na sanácii rodinného prostredia.

Tab. 5 úspešné sanácie a podiel vybraných subjektov

	Počet rodín/ Počet detí	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	Obec	Detský domov	Akreditovaný subjekt	Ústav na výkon trestu odňatia slobody	Občianske združenie
2005	4/4 deti	4	1	4	0	0	0
2006	3/3 deti	3	2	3	0	0	0
2007	2/2 deti	2	1	2	1	0	0
2008	2/4 deti	2	2	2	1	0	1
2009	2/2 deti	2	2	2	1	1	1

V tabuľke 6 uvádzame, v koľkých prípadoch neúspešnej sanácie sa aktívne podieľali vybrané subjekty sociálnej práce na sanácii rodinného prostredia.

Tab. 6 neúspešné sanácie a podiel vybraných subjektov

	Počet rodín/ Počet detí	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	Obec	Detský domov	Akreditovaný subjekt	Ústav na výkon trestu odňatia slobody	Občianske združenie
2005	1/2 detí	1	1	1	1	0	0
2006	0	0	0	0	0	0	0
2007	1/2 detí	1	1	1	0	1	0
2008	1/2 detí	1	1	1	1	0	1
2009	1/5 detí	1	1	1	1	1	1

Sanácia rodín prebiehala v sledovanom období aj s rodinami, ktorých deti boli umiestnené do detského domova skôr ako v roku 2005. Dôvodom dlhšie trvajúceho procesu sanácie bol výkon trestu rodičov.

3.3 Konkrétne kauzistické prípady

Z celkového počtu sanácií biologických rodín vyberáme tri kazuistiky – úspešnú sanáciu, neúspešnú sanáciu a sanáciu, ktorá opakovane zlyhala. Na sledovaných kauzistických prípadoch sa snažíme popísať prácu jednotlivých podieľajúcich sa subjektov. Vzhľadom na to, že sa snažíme hlavne popísať situáciu rodiny z hľadiska sanácie rodinného prostredia, nie sú kazuistiky celkom kompletne – vynechané sú napríklad zdravotné anamnézy detí, podrobné osobné anamnézy detí aj vstupné diagnostické pozorovania.

3.3.1 Kazuistika č.1

Základné údaje o dieťati :

Lukáš M., rok narodenia 1994, vek dieťaťa pri umiestnení 13 rokov, dátum umiestnenia v detskom domove 13.11.2007, trvalý pobyt Bratislava, národnosť slovenská.

Osobná anamnéza:

Celková intelektová úroveň sa nachádza v pásme priemeru s nerovnomerným rozložením jednotlivých rozumových schopností. Znížená je schopnosť asociatívnej pohotovosti a schopnosť praktického využitia úsudku. Je to dieťa so špecifickými poruchami učenia z rozhádaného rodinného prostredia. Dieťa je náchylné k záškoláctvu, ľahko ovplyvniteľné kamarátmi. Je veľmi citovo naviazané na oboch rodičov, zostáva v očakávaní, že sa zlepšia rodinné pomery a bude sa môcť vrátiť domov.

Rodinná anamnéza:

Dieťa sa narodilo za trvania manželstva rodičov ako druhé v poradí. Po ich rozvode, kedy malo dieťa 11 rokov, bolo zverené do výchovy a opateru matky. Spoločne s otcom naďalej obývali skromný rodinný domček. Neskôr sa situácia zhoršila. Rodičia prišli o bývanie a matka so synom bola ubytovaná v azylovom dome. Vzdelanie matky bolo základné, bez trvalého zamestnania. V evidencii uchádzačov o zamestnanie zaradená nebola. Matka má jednu sestru, ktorá býva spolu s rodičmi v neďalekej obci. Kontakty udržiavajú iba občasné. Matka výchovu a starostlivosť o syna nezvládala. Syn ju nerešpektoval, túlal sa, nechodil do školy. Starší syn bol dlhodobo umiestnený v sociálnom zariadení pre mentálne postihnutých.

Otec pracoval v energetickej firme ako elektrikár, čo bol i vyučený. Dosiahol stredné odborné vzdelanie. Otec pochádza z dvoch súrodencov, s ktorými kontakty neudržiava od uzavretia manželstva. Rodičia už nežijú. Po strate bývania sa presťahoval do jednoizbového bytu k priateľke. So synom mali vybudovaný pekný vzťah.

Priebeh vyňatia z rodiny:

Na žiadosť matky bolo dieťa umiestnené do detského domova a okresný súd vydal uznesenie o predbežnom opatrení. Do detského domova dieťa prišlo v sprievode pracovníčky príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny.

Prognóza:**Možnosti úpravy rodinných pomerov:**

Zo strany matky bolo nutné zaevidovanie na úrade práce a následné aktívne hľadanie si zamestnania, taktiež hľadanie vhodného bývania za pomoci širšej rodiny alebo samosprávy.

Podporovať záujem otca o syna, upevňovať ich vzájomné vzťahy. V prípade záujmu pracovať na sanácii s otcom.

Kroky realizácie sanácie:

Detský domov po preštudovaní všetkých dostupných správ o rodine naplánoval na príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny stretnutie zainteresovaných subjektov. K spolupráci oslovil obec, príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, pracovníkov azylového domu a hlavne rodičov. Zhodnotili aktuálnu situáciu rodiny, stanovili si ciele práce a časový harmonogram uskutočnenia jednotlivých krokov ako i spoločných stretnutí.

Úlohy jednotlivých subjektov:

Detský domov:

podporovať záujem dieťaťa o kontakt s oboma rodičmi, zabezpečovať špecifické potreby dieťaťa vzhľadom na intelekt; umožňovať krátkodobé návštevy dieťaťa v rodine otca, v rodine matky za finančnej podpory od detského domova – pri splnení zákonných podmienok; umožniť matke pobyt v detskom domove; pravidelne komunikovať s rodičmi, poskytovať im poradenstvo a pomoc vzhľadom na odlúčenie od syna; navádzať ich na plnenie si rodičovskej úlohy a schopnosti komunikovať o problémoch.

Úrad prác, sociálnych vecí a rodiny:

osloviť širšiu rodinu matky za účelom pomoci v jej krízovej situácii; terénna sociálna práca s matkou pri usmerňovaní k požiadaniu o poskytnutie sociálnych dávok; pomoc pri hľadaní si zamestnania; poradenstvo v oblasti zlepšenia komunikácie so synom.

Obec:

poskytnúť matke finančnú pomoc na dopravu do detského domova; pomoc pri hľadaní bývania.

Azylový dom:

podporovať matku v hľadaní si ubytovania a zamestnania; poradenstvo v zvládaní zodpovednejšieho prístupu k starostlivosti o dieťa a domácnosť, hospodárenie s finančnými prostriedkami.

Matka:

zaradiť sa do evidencie uchádzačov o zamestnanie; aktívne hľadanie zamestnania; pokus o zblíženie sa so širšou rodinou a požiadanie o pomoc; zlepšiť vzájomnú komunikáciu s bývalým manželom s ohľadom na syna, udržiavať intenzívny vzťah so synom.

Otec:

udržiavať intenzívny vzťah so synom počas umiestnenia v detskom domove; zlepšiť vzájomnú komunikáciu s bývalou manželkou s ohľadom na syna;

Súčasná situácia:

Otec býva u priateľky a naďalej pracuje v energetickej firme ako elektrikár. Pravidelne navštevuje syna v detskom domove. Na jeho výchovu si netrúfa. Na spoločnom stretnutí sa s bývalou manželkou dohodli, že podľa svojich finančných možností bude syna podporovať v mimoškolských aktivitách i po nástupe na strednú školu. Matka získala do prenájmu obecný jednoizbový byt vďaka pomoci obce. Požiadala o zaregistrovanie do evidencie uchádzačov o zamestnanie. Po krátkom čase jej bola ponúknutá práca upratovačky na plný úväzok v neďalekej obci. Počas pobytu v azylovom dome aktívne spolupracovala na vytýčených úlohách. Navštívila spolu s pracovníčkou úradu práce, sociálnych vecí a rodiny blízku rodinu a vysvetlila im svoju momentálnu situáciu. Rodina prisľúbila materiálnu pomoc pri zariadovaní nového bývania. Matka podľa svojich finančných možností navštevovala syna v detskom domove, trávila s ním víkendové pobyty aj v detskom domove. Po vyhodnotení splnenia vytýčených cieľov práce s rodinou všetkými spolupodieľajúcimi sa subjektami pominuli dôvody na nariadenie ústavnej starostlivosti a dieťa sa

vrátilo späť do biologickej rodiny. Príslušný okresný súd nariadil nad maloletým Lukášom M. dohľad.

Vyhodnotenie sanácie:

Sledovaný cieľ č.1 – do procesu sanácie bola rodina zaradená z dôvodu umiestnenia dieťaťa do detského domova na základe predbežného opatrenia, obaja rodičia prejavovali záujem o dieťa, chceli zlepšiť svoju momentálnu situáciu.

Sledovaný cieľ č.2 – koordinátorom bol detský domov

Sledovaný cieľ č. 3 – výber jednotlivých subjektov bol dostačujúci

Sledovaný cieľ č.4 – práca jednotlivých subjektov bola tímová, všetky subjekty dodržali vytýčený cieľ

Sledovaný cieľ č.5 – podiel a snaha rodičov na sanácii bola dostačujúca. Obaja sa snažili o návrat dieťaťa späť do rodiny –aj napriek tomu, že spolu už nežili v spoločnej domácnosti.

Sledovaný cieľ č. 6 - práca s rodinou v procese sanácie trvala 6 mesiacov.

3.3.2 Kazuistika č.2

Základné údaje o deťoch :

Miroslava V., rok narodenia 1995, vek dieťaťa pri umiestnení: 6 rokov 7 mesiacov. Martina V., rok narodenia 1996, vek dieťaťa pri umiestnení 5 rokov. Mária V., rok narodenia 1998, vek dieťaťa pri umiestnení 3 roky 6 mesiacov. Michaela V., rok narodenia 1999, pri umiestnení 2 roky 3 mesiace. Magdaléna V., rok narodenia 2000, vek dieťaťa pri umiestnení 2 roky.

Miesto narodenia všetkých detí je Nitra, trvalý pobyt V. U., národnosť slovenská, dátum umiestnenia mimo rodiny 26.9.2005 DC Bratislava, dátum umiestnenia v detskom domove 13.12.2005.

Osobná anamnéza:

Deti po vyňatí z rodinného prostredia boli umiestnené do diagnostického centra. Najstaršie z detí nastúpilo do prvého ročníka. Malo vážne nedostatky v príprave na vyučovanie, preto malo doporučený odklad školskej dochádzky a vrátilo sa do MŠ. U všetkých detí bola v popredí neistota a nízka sebadôvera.

Ich osobnostný vývin v negatívnom zmysle ovplyvnilo rodinné prostredie, ktoré neposkytlo dostatok emocionálnej istoty – nedostatok spoločenskej rutiny / plachosť, zakríknutosť /, citová nevyrovnanosť, nízka frustračná tolerancia na jednej strane, na strane druhej tendencia upriamiť na seba pozornosť dospelého nie najpriateľnejšími spôsobmi – žalovanie, klamstvo.

Spočiatku v kolektíve rovesníkov uplatňovali priateľské správanie, neskôr sa objavili prvky menej kooperatívneho správania – komandovanie, príkazy i agresia. Všetky sestry boli na seba veľmi naviazané a fixované.

Rodinná anamnéza:

Matka detí bola v minulosti vydatá, s manželom mala tri deti. Po rozvode boli deti zverené do starostlivosti otca. Súd videl dôvod rozvodu na strane matky. Matka sa po rozvode liečila na psychiatrickom oddelení. Neskôr sa zdržiavala na rôznych miestach. V Nitre žila s druhom v prenajatých, nevyhovujúcich a stiesnených podmienkach. Z ich mimomanželského vzťahu sa narodilo 5 detí. Matka je českej štátnej príslušnosti, bez trvalého pobytu na území Slovenskej republiky, iba so základným vzdelaním. V kontakte nie je so žiadnym príbuzným. Rodičia matky už nežijú. Matka si počas materskej dovolenky neuplatnila všetky zákonné nároky, nepožiadala ani o sociálne dávky.

Otec detí pochádza zo 4 súrodencov. S rodičmi ani so súrodencami, ktorí žijú v asi 30 kilometrov vzdialenej obci, nemal dlhšiu dobu žiadne kontakty. Pracoval iba príležitostne, nebol evidovaný na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny, nepoberal žiadne dávky, má základné vzdelanie. Rodina žila iba z príležitostného zárobku otca a z toho, čo im poskytla charita. Trvalý pobyt otca je v obci jeho rodičov.

Priebeh vyňatia detí z rodiny:

Po nástupe matky do výkonu trestu otec požiadal úrad práce, sociálnych vecí a rodiny o umiestnenie detí do ústavného zariadenia. Nebol schopný zabezpečiť deťom riadnu starostlivosť, aj on mal nastúpiť do výkonu trestu. Rozsudkom okresného súdu bola nad maloletými deťmi nariadená ústavná starostlivosť.

Prognóza:**Možnosti úpravy rodinných pomerov:**

Počas výkonu trestu rodičov, v súlade s individuálnym plánom rozvoja osobností detí, udržiavať kontakt s oboma rodičmi.

Pred ukončením výkonu trestu rodičov intenzívne pracovať na úprave ich bytových a sociálnych pomerov.

Po ukončení výkonu trestu rodičov intenzívne pracovať na sanácii rodiny.

Kroky realizácie sanácie:

Po umiestnení detí do zariadenia detský domov oslovil príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny k vypracovaniu plánu práce s rodinou a ich deťmi. Stanovili si ciele práce s rodinou. Krátkodobejšie úlohy boli zamerané na udržanie vzťahov detí s rodičmi počas výkonu trestu rodičov. Detský domov na spoluprácu oslovil i ústav na výkon trestu, v ktorom bola matka umiestnená. V zmysle zachovania citových vzťahov detí s rodičmi bola dohodnutá spolupráca pri návštevách detí matky vo výkone trestu.

Dlhodobý cieľ bol zameraný na poskytnutie pomoci rodičom po prepustení z výkonu trestu pri hľadaní si zamestnania, vhodného bývania a matke i potrebných dokladov.

Analýza sociálnych údajov:

Rodina bola po prepustení rodičov z výkonu trestu bez ubytovania. Otec bol prepustený skôr ako matka. Počas výkonu trestu sa otec o deti prestal zaujímať, prerušil všetky kontakty. Jeho pobyt nebol známy, na predvolania nereagoval, v evidencii uchádzačov o zamestnanie nebol zaevidovaný, vyživovaciu povinnosť na maloleté deti si neplnil.

Matka bola počas výkonu trestu v pravidelnom písomnom i osobnom kontakte. Návštevy detí vo výkone trestu boli uskutočňované za prítomnosti vychovávateľa a sociálneho pracovníka detského domova. Krátko pred prepustením matky z výkonu trestu dostala týždňovú dovolenku za vzorné správanie. Detský domov jej poskytol na tento čas ubytovanie, pretože nemala kam ísť a chcela tento čas stráviť so svojimi deťmi.

Kroky realizácie sanácie:

Intenzívna práca na sanácii rodinného prostredia začala štyri mesiace pred prepustením matky z výkonu trestu. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny do spolupráce zapojil v rámci svojich priorít akreditovaný subjekt – Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar v Nitre. Začala intenzívna spolupráca detského domova, úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, mesta, akreditovaného subjektu, ústavu na výkon väzby i matky. Počas tohto obdobia sa snažili zmapovať ďalšie smerovanie matky po prepustení z výkonu trestu, pomôcť jej pri vybavení si občianskeho preukazu, pasu a iných potrebných dokladov ako i nájsť pre ňu vhodné ubytovanie a pokúsiť sa o spoluprácu zo strany širšej rodiny druhá. Širšia rodina ako i starí rodičia záujem o nadviazanie kontaktov s deťmi odmietli. V tomto štádiu bol akreditovaný subjekt nosným realizátorom krokov vytýčeného plánu. Intenzívne pracoval s matkou v otázkach jej prepustenia z výkonu trestu, hľadal spolu s veľvyslanectvom Českej republiky možnosti vybavenia potrebných dokladov, hľadal vhodné ubytovanie pre matku s možnosťou zamestnať sa. Akreditovaný subjekt oslovil k spolupráci aj obec, v ktorej žije rodina otca detí. Stanovisko obce bolo negatívne.

Po prepustení matky z výkonu trestu detský domov sprostredkoval stretnutie na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny za účelom zjednotenia úloh jednotlivých subjektov v rámci plánu práce s rodinou a jej deťmi. Stretnutia sa zúčastnila matka, akreditovaný subjekt, úrad práce sociálnych vecí a rodiny, detský domov. Vyhodnotili doterajšiu prácu jednotlivých subjektov. V práci s matkou akreditovaný subjekt urobil niekoľko zásadných krokov pomoci v jej situácii. Našiel jej ubytovanie v blízkosti detského domova, intenzívne a úspešne pracoval na vybavovaní dokladov, vrátane financovania. V práci s deťmi smerom k udržiavaniu a prehĺbovaniu vzťahov s matkou bol detský domov hlavným koordinátorom. Sprostredkoval a uľahčoval matke stretnutia s deťmi. Podnecoval matku k zapájaniu sa do aktivít s deťmi.

Matka ponúkanú pomoc akreditovaného subjektu v oblasti ubytovania po týždennom pobyte odmietla. Vyhľadala otca detí a presťahovala sa k nemu do prenajatej garsónky. Obaja rodičia začali pravidelne navštevovať deti

v detskom domove. Deti k ním chodili na prázdniny a sviatky. Matke akreditovaný subjekt zabezpečil prácu v Občianskom združení Maják, otec pracoval príležitostne. Celá práca s rodinou smerovala k úspešnému zblíženiu sa celej rodiny a k možnej sanácii. Matka bola presvedčená, že mesto, v ktorom bývala je povinné jej poskytnúť bývanie vzhľadom k tomu, že má päť detí. Jej požiadavky však boli neprimerané, vzhľadom na to, že na území mesta mala iba tolerovaný pobyt. K spolupráci detský domov oslovil mesto. Na spoločné stretnutie s pracovníkmi mesta sa rodičia detí nedostavili. Mesto malo k dispozícii viacero možností ubytovania pre takéto rodiny. Podstatné bolo však to, že rodičia musia podať písomnú žiadosť. Toto však neurobili. Aj napriek tomu im boli vysvetlené možnosti získania sociálneho ubytovania. Matke nevyhovovala žiadna z ponúkaných alternatív. Matka od prepustenia z výkonu trestu stále uvažovala nad myšlienkou odísť pracovať do Českej republiky, prípadne do inej krajiny. Po istom čase to i uskutočnila. Návštevy detí začali byť zriedkavejšie a deti začali byť zo sľubov matky sklamané. Bližší kontakt začali mať s otcom. Matka opustila spoločné bývanie s druhom a prenajala si iný byt v meste. Počas celého obdobia bola v úzkom kontakte s akreditovaným subjektom, ktorý jej poskytoval potrebnú pomoc a poradenstvo.

Súčasná situácia rodiny:

Rodičia detí nežijú v spoločnej domácnosti. Deti v detskom domove navštevujú osobitne. Otec nie je schopný užiť a postarať sa o výchovu piatich detí. Matka pracuje v zahraničí. Za deťmi chodí zriedkavo. Občas im telefonuje. Našla si nového priateľa, s ktorým navštevuje deti. Na pobyt do rodiny chodia deti iba k otcovi. Matka k citom detí pristupuje veľmi ľahkovážne a na deťoch jej nezáleží.

Vyhodnotenie sanácie:

Sledovaný cieľ č.1 – do procesu sanácie bola rodina zaradená hlavne z dôvodu, že matka prejavovala záujem o deti počas výkonu trestu. Iná forma starostlivosti sa javila ako málo pravdepodobná vzhľadom na počet súrodencov a ich vzájomnú citovú naviazanosť.

Sledovaný cieľ č.2 – detský domov bol iniciátor sanácie.

Sledovaný cieľ č. 3 – výber jednotlivých subjektov bol dostačujúci a správny, stanovený plán jednotlivé subjekty dodržiavali.

Sledovaný cieľ č.4 – práca jednotlivých subjektov bola profesionálna a často nad rámec dohodnutých krokov.

Sledovaný cieľ č.5 – podiel a snaha rodičov na sanácii bola nedostačujúca. I keď sa obaja rodičia spočiatku dokázali prispôbiť potrebám detí, ich záujem bol nedostačujúci. Obaja sa spoliehali výhradne na pomoc iných ľudí. Napriek snahe všetkých zainteresovaných subjektov sanácia detí umiestnených v detskom domove nebola úspešná. Deti zotrvávajú naďalej v detskom domove, o inú formu náhradnej starostlivosti neprejavili záujem. Sledovaný cieľ č. 6 - práca s rodinou v procese sanácie trvala 4 roky.

3.3.3 Kazuistika č.3

Základné údaje o dieťati :

Patrícia Z., rok narodenia 1996, vek dieťaťa pri umiestnení 9 rokov 10 mesiacov, dátum umiestnenia v detskom domove 4.12.2005, trvalý pobyt Bratislava, národnosť slovenská.

Osobná anamnéza:

Patrícia Z. bola po vyňatí z rodinného prostredia dosť emočne labilná, jej správanie bolo často impulzívne. Zle znášala záťažové situácie, ktoré sa u nej prejavovali silnými bolesťami žalúdka a nutkaním na zvracanie. Do kolektívu detí sa začlenila.

Rodinná anamnéza:

Dieťa pochádza z mimomanželského vzťahu, narodilo sa druhé v poradí. Matka spolu s oboma deťmi obývala 2- izbový byt v Bratislave, kde mala i trvalý pobyt. Hygiena rodinného prostredia bola na dobrej úrovni. Matka bola nezamestnaná, v zozname uchádzačov o zamestnanie evidovaná nebola. Príjem si zabezpečovala predajom drog. Dosiahla iba základné vzdelanie. Pochádzala so štyroch súrodencov. Dvaja súrodenci už nežijú, s ostatnými udržiavala občasný kontakt. S dcérou Patríciou mala matka dobrý vzťah.

Otec nežil v spoločnej domácnosti s matkou Patrície. Bol slobodný a mal iba dcéru Patríciu. Býval v mestskej ubytovni v garsónke. Bol riadne zamestnaný, so základným vzdelaním. Pochádzal zo štrnástich súrodencov, pričom on bol najmladší. Kontakt s rodinou udržiaval. S dcérou Patríciou sa pravidelne stretával. Vo zvýšenej miere požíval alkoholické nápoje, z tohto dôvodu i často menil zamestnania. Svoje problémy s alkoholom však nepripúšťal.

Starostlivosť o maloletú Patríciu matka zanedbávala, v ich domácnosti sa často striedali neznámi ľudia, ktorým matka predávala drogy a aj ona sama bola drogovu závislá. Takéto nevhodné prostredie negatívne vplývalo na zdravý vývin oboch detí.

Priebeh vyňatia z rodiny:

Dieťa bolo odobraté zo školy pracovníkmi úradu práce, sociálnych vecí a rodiny spolu so staršou sestrou a umiestnené do detského domova na základe rozsudku okresného súdu o nariadení ústavnej starostlivosti.

Prognóza:

Možnosti úpravy rodinných pomerov:

Zabezpečiť dieťaťu také rodinné prostredie, ktoré by uspokojovalo jeho základné životné potreby, kde by mu bola zo strany rodičov venovaná primeraná pozornosť. Ako možnosť úpravy sociálnej situácie v rodine matky prichádzalo do úvahy liečenie matky a zmena bydliska. Ak by malo dieťa vyrastať s otcom bude nutná podpora otca v rodičovských zručnostiach ku prospechu dieťaťa pomocou terénnych pracovníkov ako aj nevyhnutná zmena spôsobu života otca.

Kroky realizácie sanácie:

Detský domov:

uskutočniť osobné stretnutie s oboma rodičmi v detskom domove za účelom zistenia záujmu rodičov o spoluprácu a snahu riešiť svoju situáciu; vypracovať plán práce s dieťaťom a jeho rodinou za spolupráce príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny; snažiť sa o prehĺbovanie citových väzieb medzi dieťaťom a oboma jeho rodičmi; zistiť či by bolo možné riešenie situácie rodiny spolužitím rodičov dieťaťa v spoločnej domácnosti; zistiť záujem otca Patrície o kontakty s jej nevlastnou sestrou.

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny:

zistiť možnosti pomoci pre matku z hľadiska jej závislosti; ak by bola matka ochotná presťahovať sa, poskytnúť jej poradenstvo a pomoc; poskytnutie poradenstva otcovi pri hľadaní odbornej pomoci z hľadiska nadmerného požívania alkoholu – v prípade ochoty otca liečiť sa; učiť otca rodičovským zručnostiam.; uskutočňovať návštevy v rodine otca počas víkendových pobytov Patrície u neho.

Matka:

na spoločné stretnutie sa do detského domova nedostavila, dôvod neprítomnosti nevysvetlila. Záujem o dcéru neprejavila. Stanoviť úlohy matke smerom k úprave jej sociálnej situácie za účelom návratu dieťaťa do rodiny bez jej účasti nenaplnilo žiadny význam.

Otec:

udržiavať intenzívny vzťah s dcérou počas umiestnenia v detskom domove aj s jej nevlastnou sestrou; zlepšiť vzájomnú komunikáciu s bývalou družkou; vyhľadať za pomoci príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny odbornú pomoc z hľadiska nadmerného požívania alkoholických nápojov; snažiť sa udržať si zamestnanie.

Priebeh sanácie:

Matka neprejavila záujem o spoločné stretnutie s pracovníkmi detského domova. V detskom domove dcéru navštívila iba jeden krát a to neohlásene, v čase, keď bola jej dcéra v škole. Vyživovaciu povinnosť si neplnila. Na predvolania príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny nereagovala, v mieste bydliska sa nezdržiavala. Po troch mesiacoch nastúpila do výkonu trestu. Dcére občas poslala list alebo pohľadnicu. Otec navštevoval dcéru v detskom domove raz za tri týždne, mali vybudovaný pekný vzťah. Po dvoch mesiacoch od umiestnenia dcéry v detskom domove si našiel priateľku, s ktorou začali spoločne bývať v mestskej ubytovni. Patrícia si otcovu priateľku obľúbila. Detský domov umožňoval otcovi i krátkodobé, víkendové pobyty dcéry u neho doma. Patrícia chodila od otca spokojná. Dcéra s otcom však veľmi manipulovala a otec jej vo všetkom ustupoval. S výchovou detí nemal žiadne skúsenosti. Pracovníci príslušného úradu práce, sociálnych vecí

a rodiny neuskutočnili ani jednu návštevu počas pobytu Patrície u otca. S otcom komunikovali iba na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny, návštevu u neho v domácnosti vykonali iba jedenkrát. Prísľuby, ktoré otec dával ohľadom zlepšenia svojej situácie a odstránení nedostatkov overovali veľmi povrchné. Otec sa oženil a žiadal dcéru do svojej opatery. Počas návštevy v detskom domove sa vyjadril, že ak dostane dcéru do starostlivosti, dostane i väčší mestský nájomný byt. To bol aj jeden z hlavných dôvodov, prečo chcel dcéru do starostlivosti. Stanovisko detského domova k zrušeniu ústavnej starostlivosti nad Patríciou bolo nesúhlasné. Detský domov sa obával, že otec ešte nie je pripravený zvládnuť výchovu 10 ročného dieťaťa. Počas celého pobytu dcéry v detskom domove si neplnil vyživovaciu povinnosť a splácať dlhy a finančne zabezpečovať i potreby dcéry a novej manželky by bolo pre neho zložité. Okresný súd aj napriek nesúhlasnému stanovisku zrušil ústavnú starostlivosť a nariadil dohľad. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny návrh otca podporil. Otec na základe zverenia Patrície do starostlivosti dostal nové bývanie v ubytovni.

Vyhodnotenie sanácie:

Sledovaný cieľ č.1 – do procesu sanácie bola rodina zaradená hlavne z dôvodu prejavu snahy a ochoty zo strany otca pracovať na riešení svojej dočasnej nepriaznivej situácie. Vytvorený vzťah otca s dcérou bol pekný a problémy, ktoré sa v rodine vyskytli bolo možné vhodnou intervenciou odstrániť.

Sledovaný cieľ č.2 – koordinátor bol detský domov.

Sledovaný cieľ č. 3 – výber jednotlivých subjektov nebol dostačujúci. Práca príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny bola povrchná.

Sledovaný cieľ č.4 – práca úradu práce, sociálnych vecí a rodiny zlyhala. Stanovené ciele neboli dodržané.

Sledovaný cieľ č.5 – podiel a snaha rodičov na sanácii bola nedostačujúca. I keď sa otec snažil prispôbiť záujmom a potrebám dieťaťa, jeho osobný záujem bol v popredí. Matka neprejavila žiadnu snahu o riešenie svojej situácie.

Sledovaný cieľ č. 6 - práca s rodinou v procese sanácie trvala 14 mesiacov.

Situácia v rodine po ukončení sanácie rodinného prostredia:

Po zrušení ústavnej starostlivosti zostala v detskom domove nevlastná sestra Patrície. Detský domov kontakty sestier podporoval, z tohto dôvodu bol umožňovaný i pobyt nevlastnej sestre v rodine otca Patrície. Informácie o výchove a zabezpečovaní chodu domácnosti mal detský domov z kontaktov od nevlastnej sestry Patrície. Detský domov žiadal po 6 mesiacoch od zrušenia ústavnej starostlivosti nad Patríciou príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny o aktuálne informácie o rodine. Počas tohto obdobia rodinu nikto z pracovníkov tohto úradu nenavštívil. Aj napriek tomu, že nad Patríciou bol príslušným okresným súdom nariadený dohľad bolo zrejmé, že sa nerealizoval. Po 15 mesiacoch od zrušenia ústavnej starostlivosti otec požiadal detský domov o opätovné umiestnenie dcéry do detského domova. Ako hlavný dôvod uvádzal, že mu hrozí strata bývania z dôvodu neplatenia nájomného. Žiadal riaditeľa detského domova, aby jeho dcéra bola umiestnená v detskom domove spolu s nevlastnou sestrou. Detský domov mu v tomto smere poskytol potrebné poradenstvo. Pri skutočnom šetrení pomerov v rodine boli pracovníkmi príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny zistené viaceré závažné negatívne vplyvy pri výchove dieťaťa. Otec znova začal požívať alkoholické nápoje, opustila ho manželka, dcéra Patrícia bývala často bez dozoru a nechodila do školy. Vymeškala viac ako 250 hodín. Hrozilo im vyst'ahovanie z ubytovne. Príslušný okresný súd na podnet príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny rozhodol o nariadení ústavnej starostlivosti. Ešte skôr ako rozsudok nadobudol právoplatnosť sa rodina ocitla na ulici. Na čas do právoplatnosti rozsudku o nariadení ústavnej starostlivosti otec ubytoval dcéru u svojej sestry. S právoplatným rozsudkom bez ohlásenia a bez upovedomenia príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny priniesol dcéru do detského domova. Po takmer dvoch rokoch života bez dostatočnej starostlivosti sa dieťa vrátilo späť do detského domova. Tvrdenia detského domova pri zrušení ústavnej starostlivosti sa potvrdili. Zverenie dieťaťa do starostlivosti otca bolo predčasné. Otec nebol dostatočne pripravený na výchovu a starostlivosť dospelávajúceho dieťaťa a svoj problém s alkoholom nemal vyriešený.

Patrícia sa v súčasnosti ani s jedným rodičom nestretáva. Sú iba v občasnom telefonickom kontakte. S matkou menej a to iba ak nie je vo výkone trestu. So skutočnosťou, že sa jej rodičia o ňu postarať nedokážu sa vyrovnávala iba ťažko. Má ich stále rada ale vie, že bývať s nimi nemôže. Je šťastná, že je zase so sestrou. Z dôvodu absencií v škole musela opakovať ročník. Bolo jej poskytnuté poradenstvo ohľadom náhradnej starostlivosti. Hľadanie náhradnej rodiny odmietla. Do plnoletosti, resp. do ukončenia prípravy na povolanie – najdlhšie do 25 rokov veku, zotrvá v detskom domove.

3.4 Zhrnutie kazuistík a vyhodnotenie predpokladov

Z prieskumných zistení tabuľky 1 vyplýva, že dôvody umiestnenia detí do detského domova na strane rodičov sú rôznorodé. Ako najčastejšie sa opakujúcim problémom sa javí rozvodovosť rodičov a s tým spojená neschopnosť vychovávať svoje dieťa. Ďalším závažným problémom rodín pri umiestňovaní detí do detského domova je nedostatočná starostlivosť o deti a taktiež i závislosti rodičov.

Z údajov v tabuľke 2 je zrejmé, že väčšina detí umiestnených do detského domova prichádza na základe nariadenia ústavnej starostlivosti. Tu si môžeme položiť otázku či sa pred nariadením ústavnej starostlivosti vyčerpali všetky možnosti pomoci rodine počas terénnej sociálnej práce a nariadenie ústavnej starostlivosti bolo naozaj krajným riešením. Ďalším prieskumným zistením bol fakt, že iba v dvoch prípadoch bolo vrátenie detí späť do rodiny v rámci predbežného opatrenia. Teda počas tohto obdobia sa väčšinu detí nepodarí vrátiť späť do pôvodnej rodiny.

Pre úspešnú sanáciu biologickej rodiny je rozhodujúca doba umiestnenia detí mimo rodiny. Rodičia prejavujú záujem o svoje deti hlavne v prvých týždňoch od umiestnenia dieťaťa mimo rodiny. Čím dlhšie sú deti mimo rodiny, tým zložitejší je návrat späť. Často sa praxi stretávame so situáciou, že rodičia si zvyknú na život bez detí a je jednoduchšie prísť občas dieťa navštíviť do zariadenia, kde je o ne postarané po všetkých stránkach, než dennodenná starostlivosť doma.

Z údajov v tabuľke 3 vyplýva, že najčastejším dôvodom odchodu detí z detského domova je úspešná sanácia rodinného prostredia a plnoletosť umiestnených detí.

Z údajov v tabuľke 4 vychádza, že u väčšiny umiestnených detí vôbec nedochádza k realizovaniu sanácie. Rodiny týchto detí nie je možné zaradiť do procesu z dôvodov, že rodič nie je schopný, nevie, nechce a odmieta prijať dieťa späť do svojej pôvodnej rodiny. Ďalším zisteným faktom je, že u viacerých rodín bola sanácia v danom roku neukončená v porovnaní s ukončenými úspešnými sanáciami. Z toho vyplýva, že proces sanácie má dlhodobejší charakter.

Z údajov v tabuľke 5 vyplýva, že v zmysle spolupráce zúčastnených subjektov je sanácia prioritnou záležitosťou aktivity detského domova a príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, pričom však je možné vidieť zvyšujúcu sa tendenciu účasti obcí. Účasť akreditovaných subjektov je nižšia, čo však neodzrkadľuje ich nezáujem pracovať s rodinami, ale vyjadruje to ich kapacitné možnosti pomoci rodinám.

Z údajov uvedených v tabuľke 6, ktorá znázorňuje počet neúspešných sanácií má svoju výpovednú hodnotu už len uvedený počet takýchto sanácií, Hovorí o tom že, v jednotlivých sledovaných rokoch je to buď jedna alebo žiadna sanácia. Svoju pozornosť zameriavame na rok 2009, kedy sa na neúspešnej sanácii aktívne podieľali všetky zúčastnené subjekty, no napriek ich snahe a aktivite sa ani ich spoločnými silami nepodarilo sanáciu uviesť do úspešného konca.

Predpoklad č. 1.

Pri prvom predpoklade sme skúmali, či jednotlivé rodiny zapojené do procesu sanácie boli všetkými zúčastnenými subjektmi vybrané na základe presvedčenia, že rodičia zvládnu starostlivosť o svoje deti a naučia sa odstraňovať negatívne činitele pôsobiace na funkčnosť rodiny. Tento predpoklad sa potvrdil. Výber rodín zapojených do procesu sanácie vychádzal vždy z reálnych predpokladov a zhodnotení podieľajúceho sa tímu, že ak sa s rodinou bude pracovať, negatívne činitele v rodine sú rodičia schopní

odstrániť. Hovorí sa, že kde je cieľ, tam je cesta. Niekedy nestačí rodičovi ukázať cestu vyriešenia problému nasmerovaním na konkrétnu odbornú pomoc. Často je nutné sprevádzať ho počas celého procesu zmien a povzbudzovať ho. Dôkazom nášho tvrdenia je i popísaný kauzistický prípad č.1.

Predpoklad č. 2

Pri druhom predpoklade sme venovali pozornosť skúmaniu najdôležitejšieho dôvodu prečo boli do spolupráce zapojené dané subjekty, pričom sme predpokladali, že ich zapojenie je podmienené ich záujmom a snahou o navrátenie dieťaťa do rodiny v čo najkratšom čase. Tento predpoklad sa potvrdil nakoľko dieťa a pomoc dieťaťu je pre všetky zúčastnené subjekty najvyšším záujmom. Činnosť subjektov smeruje k riešeniu problému v čo najkratšom čase, pričom potencionálny možný neúspech nie je dôvodom pre vzdanie sa myšlienky pomoci. Veľmi dôležitú úlohu zohráva diagnostikovanie problému rodiny a s tým spojená cielená tímová práca zapojených subjektov. Tento prípad bol popísaný v kazuistike č. 3., kde prvotný zámer bol správny, avšak postup a intervencia subjektov nebola dostatočná. Návrat dieťaťa sa podmieňoval možným získaním bytu, čím sa zlepšila kvalita bývania otca bez ohľadu na skutočnosť či reálny čas sanácie bol dostatočný aj na odstránenie negatívnych osobnostných prekážok na strane otca.

ZÁVER

Názor, že vyňatie dieťaťa z dysfunkčnej rodiny a jeho následné umiestnenie do prostredia detského domova je jediné možné a správne riešenie krízovej situácie rodiny, sa v dnešných časoch stáva prežitkom. Popieranie a potláčanie vzájomných rodinných pút a citovej naviazanosti dieťaťa na rodiča nie je prirodzené. Túto skutočnosť si uvedomujú najmä subjekty, ktoré sa podieľajú na priamej práci s dieťaťom vyňatým z rodiny.

S narastajúcimi problémami spoločnosti narastajú i problémy rodín. Spolupráca podieľajúcich sa subjektov na sanácii rodinného prostredia sa výrazne posúva. Táto pozitívna zmena je nielen odrazom odbornosti a profesionality zainteresovaných, ale aj ich otvorenosťou novým spôsobom práce s rodinou. Zapájanie čoraz väčšieho počtu podieľajúcich sa subjektov je pri úspešnej práci na sanácii už nevyhnutnosťou. Ako sme už popísali v kazuistikách rodín zapojených do sanácie rodinného prostredia, kľúčovým je diagnostikovanie problému a správny výber participujúcich subjektov. Ak je cieľom sanácie predchádzanie, zmiernovanie a odstraňovanie príčin ohrozeného dieťaťa, tak práca odborného tímu musí byť okamžitá, intenzívna a dynamická. Kvalita spolupráce medzi jednotlivými subjektmi sa s pribúdajúcimi skúsenosťami, ako i predchádzajúcimi úspechmi či neúspechmi na riešení problémov rodín posúva a zdokonaľuje. Z tohto vyplýva, že nie je dôležité, kto pomáha viac a kto menej, ani to kde pracuje a akú funkciu zastáva. Dôležité je urobiť všetko, čo je možné urobiť pre deti, ktoré strácajú domov.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- BECHYŇOVÁ, M., KONVIČKOVÁ, M. Sanace rodiny, Praha: Portál 2008, vydanie 1., ISBN 978 -80 -7367 -392 -5
- BLAHA, I. Sociologie. Praha: Akademia, 1968
- DRAGANOVÁ, H. a kol. Sociálna starostlivosť. Martin: Osveta, 2006, ISBN 80 – 8063 – 240 - 5
- GABURA, J. a kol. Vedenie sociálneho prípadu. Bratislava: AD, 2004, ISBN 80 – 968713 – 2 - 3
- GABURA, J. a kol. Poradenský proces. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, ISBN 80 – 85850 – 10 -9
- GODANYIOVÁ, K. – SEJČOVÁ, I. Násilie skryté za dverami. Vychovávateľ, október 2009, č. 2, Ročník LVIII, Educatio, ISSN 0139 - 6919
- KASANOVÁ, A. Sprievodca sociálneho pracovníka I. rodina a deti. Prešov: Michala Vaška, 2008, vydanie 1., ISBN 978 – 80 – 8094 – 277 - 9
- KOLIBÁŠ, E., NOVOTNÝ, V. Alkohol, drogy, závislosti. Bratislava: UK, 2007, ISBN 978 – 80 - 22323154
- MATOUŠEK, O. a kol. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2001, ISBN 80 – 7178 – 473 - 7
- MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Slon, 1997, ISBN 80-85850 – 24 -9
- MIKLOŠKO, J., ŽARNAY, Š. Ohrozená rodina na Slovensku v kontexte príčin vyňatia detí z biologických rodín. Bratislava: Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar , 2008, vydanie 2. upravené a doplnené, ISBN 978 – 80 – 969616 -2 - 7
- ONDREJKOVIČ, P. a kol. Brezák, J., Lubelcová, G., Poláková, E., Vlčková, M. Sociálna patológia. Bratislava: VEDA, 2001, vydanie 2. rozšírené, ISBN 978 – 80 – 224 – 1074 - 8
- ORAVCOVÁ, J., ĎURICOVÁ, L., BINDASOVÁ, O. Psychológia rodiny. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela Fakulta humanitných vied, 2007, vydanie 1, ISBN 978 – 80 -8083 – 490 -6
- SOBOTKOVÁ, I. Psychológia rodiny. Praha: Portál, 2001, ISBN 80 – 7178-559 -8

STRIEŽENEC, Š. Slovník sociálneho pracovníka. Trnava: AD, 1996, ISBN 80 – 967589 – 0 - X

STRIEŽENEC, Š. Úvod do sociálnej práce. Trnava: Tripsoft, 2001, ISBN 80 – 968294 – 6 - 7

SCHAVEL,M. – ČÍŠECKÝ, F. – OLÁH,M. Sociálna prevencia. Prešov: VŠZaSP sv. Alžbety, 2008, ISBN 978 – 80 – 89271 – 22 - 1

ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál, 2007, vydanie 1., ISBN 978 – 80 – 7367 – 318 - 5

TOKÁROVÁ,A. a kol. Sociálna práca, Prešov: Akcent print, 2003, ISBN 80 – 968367 – 5 - 7

VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese variabilita a patologie lidské psychiky. Praha: Portál, 1999, vydanie 1. ISBN 80 -7178 – 214 -9

INTERNETOVÉ ZDROJE

www.rekrodina.sk

www.usmev.sk

www.sazp.sk

PRÁVNE PREDPISY

Zákon NR SR č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele o zmene a doplnení niektorých zákonov ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonom č. 330/2007 Z. z., zákonom č. 643/2007 Z. z., zákonom 215/2008 Z. z. a zákonom 466/2008 Z z. v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 36/2005 Z .z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Vyhláška MPSVaR č. 643/2008, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

